

*Hääd uut
uas'tat*

Nr. 1
1939
30 s.

Maitsse Kodu

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HÄALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel *J. Maide* (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten *A. Truuvere* (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel *A. Balder*, Tallinna Maleva pealik major *R. Lints*, Pärnu Maleva pealik kol.-ltm. *J. Lugas*, Tartumaa Maleva pealik kol.-ltm. *P. Assmus*, Viru Maleva pealik kol.-ltm. *G. Vaher*, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. *Juuli Steinmann*, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister *J. Tedersoo*, Kodutütarde esindajana keeleteadlane prl. *Lilli Room* ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht majandusteadlane *R. Jukk*.

Nr. 1

1939

SISUKORD:

- EHT*: Ühiselt, kindlalt ja uuel jõul.
A. Balder: Kaitseliidu 1939. a. tegevuseks.
— August Kohver 50-aastane.
A. Vares: Kaitseliit ja noorteorganisatsioonid.
P. L.: Õõ kasutamine sõjaliseks otsustarbed.
— Tallinna linnapea *A. Uesson*; 60-aastane.
— Narva Maleva sekretär *E. Saks* 50-aastane.
— KL Peastaabi vanem relvurohvitser *N. Mirt* 50-aastane.
Yri Naelapea: Punapark ja Aidu alepõletaja.
E. Männik: Naiskodukaitse Keskjuhatus tegevus.
— Tallinn — Valkla — Tallinn.
— Kui abi tuli lahe tagant.
Vietti Nykänen: Hõimusild.
Les: 20 aastat Tartu vabastamisest.
— Kaitseliidu orkestripealikute täienduskursus.
H. N.: Ratsajaht.
A. H.: Rindesõdur jutustab.
— Uudiskirjandust meie lugemislauale.

on iga päev parim valik põnevaid uudiseid, asjalikke ja huvitavaid kirjutisi ning tarvilikke kuulutusi — aastas 3600 suurt lehekülge — kui tellite veel täna „UUS EESTI“ 1939. aastaks.

12 kuud	Kr. 18.50	3 kuud	Kr. 5.—
6 „	„ 9.50	1 kuu	„ 1.80

Kaitse Kodu!

Nr. 1

Tallinnas, 16. jaanuaril 1939

XV aastakäik

Ühiselt, kindlalt ja uuel jõul!

Mõtteid aastavahetusel

Möödunud aasta oli murrangulise tähtsusega iseseisva Eesti ajaloos. Selle suure, ulatusliku ja meie rahva sotsiaalseid, kultuurilisi ning majanduslikke olusid sügavalt muutnud töö järele, mida oli tehtud riikliku iseseisvuse väljakuulutamisest ja Vabandussõjast saadik, jõuti meil möödunud aastal lõpule ka tähtsaima riikliku reformiga — põhiseaduse muutmisega.

Alates möödunud aasta esimesest päevast on meil kehtivusel uus Vabariigi põhiseadus, mis on rajatud võimude tasakaalukuse ja rahvavalitsusliku korra tervete printsiipide alusele. Selle reformiga heidetikõrvale eelmised suured kõikumised äärmustesse ja pandi alus meie riikliku elu rahulikumale arengule ning kindlamale tõusule. Möödunud aasta oli seega esimeseks aastaks uue põhiseadusega, mis andis meile ka esimese Vabariigi Presidendi ja uuendatud ning töövõimelisema parlamenti.

Riikliku siseelu reform ja rahvusliku ühtluse vaimu rajamine jõudis seega möödunud aastal kindlasse lähtepunkti, kust asuti rahulikult edasi töötama rahva poolt uue põhiseaduse alusel valitud kõrgema juhi ja rahvaesinduse juhtimisel. Meie tööka, rahuliku, tasakaaluka, tüseda ja põhjamaise rahva Vabariik oli selle reformiga õnnelikult ja ruttu üle jõudnud sisekriiside ja diktatuurikallakute hädaohust ning kogu kultuurilise maailma imestuseks väärikalt ning sisemiselt tervenenuit astunud demokraatlike riikide peresse.

Pidev ja edukas areng ning tõus majanduslikel, sotsiaalseil, riigikaitseil ja kultuurilisel aladel jätkus meie rahva ja riigi elus ka möödunud aastal. Nii põllumees kui ka tööline, haritlane ja ärimees, maainimene kui ka linlane — kõik nad võivad konstateerida,

et meil 1938. aastal on jätkunud tööd ja tahet eduks ning elatumiseks.

Rahva ja riigi juhtidel jätkus ka möödunud aastal meie lugupeetud Presidendi Konstantin Pätsi juhtimisel jõudu ja õnne Eesti elu edasiviimiseks õiges ja üldsusele kasulik suunas ning vaimus. Rahvas oma valitud esindajate kaudu asus jälle seaduseandluse taotlemisele ja juhtimisele. Rohked uuendused, aktiivne töö kõigil aladel ja mitmed üldrahvuslikud aktsioonid — need tähistavad 1938. aasta saavutusi.

See sisepoliitilise olukorra lõplik selgimine möödunud aastal kindlustas Eesti Vabariigi seisukohta ka välispoliitiliselt. Nii lähemad kui ka kaugemad naabrid, suuremad ja väiksemad kultuurriigid, vanad ja uued sõbrad, liitlased ja toetajad — kõik nad andsid täie tunnustuse meie rahva ja ta juhtide riiklikule tarkusele, kuna olime ainuke riik, kus nii ruttu suudeti maksma panna ja kindlustada rahvavalitsuslik parlamentaarne kord ja kus usaldati vabastada kõik poliitilised süüdlased ning kurjategijad, olgu nad ükskõik mis leerist või missuguse maailmavaataga.

Välismaa avalik arvamine pidi konstateerima meie sisekorra stabiilsust, tervet vaimu ning usaldust valitsuse ja rahva vahel ning meie siirast tahet elada rahu kõigi oma lähemate ja kaugemate naabritega. Eesti välispoliitika on õnneks alati olnud rajatud kõigi meie rahvaklasside ja poliitiliste gruppide üksmeelsetele seisukohtadele. See on annud meile sõpru — nii lepingulisi kui ka lepinguteta. Meie rahvas ja riik austab teiste rahvaste korda ega lasku mingisuguseisse intriigidesse ühegi naabri suhtes. Me tahame rahu elada, hoolitsemise oma sisekorra tugevuse ja rahvaelu tõusu eest ning püüame täita oma kultuurriigilist missiooni Põhja-Euroopas.

OMA ASJUS

Alanud uue aastaga alustab „Kaitse Kodu!“ oma ilmutamise 15. aastakäiku. Kui vaadata tagasi lõppenud aasta tulemustele, siis võib konstateerida, et 1938. a. oli meie ajakirjale kõigiti edukas. Vabariigi 20. juubeliaasta puhul andis „Kaitse Kodu!“ välja 24 numbrit koguarvult 850 leheküljega, kusjuures toimetuse on püüdnud anda ajakirjale nägusat välimust ning sisult päevasündmustele ja Kaitseliidu organisatsiooni siseelule vastavat ilmet.

Astudes uude aastasse tahab „Kaitse Kodu!“ panna veelgi suuremat rõhku ajakirja välise ilme ja sisulise väärtuse tõstmisele. Et selles töös senisest veelgi tõhusamaid tulemusi saavutada ja et „Kaitse Kodu!“ toimetamise suuna määramisel võiksid kõik Kaitseliidu juhtivad instantsid ja eriorganisatsioonid vastutavalt kaasa rääkida, selleks on kutsutud 1939. aasta algusest „Kaitse Kodu!“ toimetuse juures ellu eriline toimetuse nõukogu, kuhu kuuluvad: Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel J. Maide (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvere (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel A. Balder, Tallinna Maleva pealik major R. Lints, Pärnu Maleva pealik kol.-lt. J. Lugus, Tartumaa Maleva pealik kol.-lt. P. Asmus, Virumaa Maleva pealik kol.-lt. G. Vaher, Naiskodukaitse kultuurvanem pr. Juuli Steinmann, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister J. Tedersoo, Kodutütarde esindajana keeleteadlane pr. Lilli Room ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht majandusteadlane R. Jukk.

Lootuses, et toimetuse nõukogu kaasatöötamisega avaneb võimalus uuest aastast „Kaitse Kodu!“ sisu ja välimust veelgi huvitavamaks ning mitmepalgelisemaks muuta, soovime kõigile lugejaile

head uut aastat!

„Kaitse Kodu!“ toimetuse ja talituse.

Kõige muu rohke töö kõrval Eesti riik ja rahvas pühendas ka möödunud aastal suurt hoolt ja taht riigikaitse tugevuse järjekindlale suurendamisele. Töö meie sõjaväes ja Kaitseliidus jätkus kasvavate tulemustega ja kindlamate kogemustega.

Kaitseliit, kelle meeste, naiste, poiste ja tütarlaste peresse on koondunud kümneid tuhandeid aktiivsemaid ja rahvuslikult vaimustatud kodanikke kõigist rahvaklassidest, jätkas ka möödunud aastal oma sisetevgevust kõigil aladel tõusvate tulemustega. Oma töös, mida meie vabatahtlik kodukaitsete pere teeb täie tahtega, kindla distsipliiniga ning kuulekuses oma rahvalikele juhtidele, sammub ta õigetel radadel ja on kujunenud meie riikliku julgeoleku kaitse kindlaimaks aluseks.

Kaitseliidu, Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütarde pere pole tegelnud ainult riigikaitse küsimustega, vaid ta on suure hoole ja püüdlikkusega osa võtnud ka muist aktatsioonest ning üritusist. Rahvuslike ja riiklike pidustuste ja pühade korraldamisel, laulupidudel, rahvuspäevadel, sportlikel võistlusil, seltskonnatöös ja feistes sellastes ettevõtetes ning sündmustes on alati saadud abi või ka algatust Kaitseliidu tegelaskonnalt. Kaitseliidu distsiplineeritud pere on alati olnud valmis kaasa töötama ja juhtima seal, kus seda nõuavad meie seltskondliku elu tarvidused.

Rahuldusega tagasi vaadates senisele tööle ja eriti tööle möödunud aastal, soovime kõik,

et meie kodukaitsete pere ka uuel aastal ühiselt, kindlalt ning uuel jõul jätkaks oma tööd rahva ja riigi hüveks ja kindlustamiseks.

Meie töö ei jõua kunagi lõpule. Nii nagu me alati peame valvel olema, samuti peame alati end täiendama, edasi rühkima, uut ja paremat otsima, uusi juuretunuid juhtima ja õpetama ning oma võimeid suurendama. Meie päevakorras ja tegevuskavas on hulk töid ja küsimusi, mis ka uuel aastal ootavad ning vajavad lahendamist. Sõjalised õppused, seltskonnatöö, kehakasvatustlikud probleemid ja noorte organiseerimise küsimus, need kõik on alad, mis meilt ka uuel aastal ja tulevikus nõuavad rohket hoolt ja vabatahtlikku eneseohverdumist, rahvuslikku vaimustust ja õiget suundumist.

Kogu maailmas on praegu suured jõud liikvel suuriks heitlusiks ja murranguiks, mis maailma võivad üllatada võib-olla juba peatselt. Ihaldatakse uusi tõuse ja langusi, uusi võite ja kättetasumisi, uusi kuulsusi ja omandusi. Oleme oma riikliku iseseisvuse saanud hiljuti ja suurte ohvritega. Kuigi tahame elada rahus ja erapooletuses, peame siiski silmas pidama, et ainult selle iseseisvust austatakse, kes on sisemiselt tugev, kultuuriliselt kõrge ja riiklikult kindel. Seepärast olgu meie juhtsõnadeks ka uuel aastal: hoolsa töö ja rahvusliku üksmeele Eesti!

E. H. T.

Kaitseliidu 1939. aasta tegevuseks

A. Balder

On möödunud 1938. aasta. Aasta, mis oli nii rikas poliitiliste sündmuste poolest, kus sõjaoht ähvardas Euroopa riike ja rahvaid. Suurte pingutuste järel Euroopa suurriikide riigimehed ja juhid jõudsid kokkuleppele, välditi sõda ja kindlustati rahu. Aga kui kauaks? Usaldust riikide vahel pole võidetud tagasi. Usalduse puudusel kõik riigid relvastuvad veel suurema intensiivsusega kui kunagi varem. Rahasummad, mis antakse välja sõjajõudude suurendamiseks ja relvastumiseks, on kolossaalsed. Rahvasteliidu relvastuse aastaraamatu järgi oli 1937. a. kogu maailmas relvastuse peale välja antud £ 2.400.000.000. See on 44.000.000.000 Eesti krooni või Eesti Vabariigi 440 aasta eelarve. 1938. a. olid relvastuskulud veelgi suuremad. Võrdluseks olgu toodud, et kulud relvastumiseks 1913. a. olid kolm korda väiksemad. Relvastumisega rutatakse, nagu kardetakse jääda hiljaks. Kardetakse sõda, millele kõikjal valmistatakse. Tänapäeval on raske kujutada Euroopa pinnal kahe suurriigi võitlust, mis ei kisuks sel või teisel viisil endaga kaasa teisi riike. Euroopa-sõja korral võib sõda ka Eestit tabada.

Peame olema sõjaks valmis.

Usus ja lootuses rahu püsivusse astume üle 1939. a. läve. Tahame loota, et eeloleval aastal võime rahulikult jätkata oma riigi poliitilist, majanduslikku, kultuurilist ja sotsiaalset ülesehitavat tööd. Ühes sellega aga tahame olla valmis riigikaitseks. Mis iga kaitseliitlane, iga kodanik peab selleks tegema?

Mõök ühes, ader teises käes peame põldu harima. Riigikaitse on meile töö kõrval teiseks elu-

küsimuseks, meie riikliku olemise või kadumise küsimuseks. Riigi ülesehitavat tööd tehes peame harjutama mõõga käsitlemist — ettevalmistust riigikaitseks. Mitte kunagi ei ole me selleks küllalt ette valmistatud, mitte kunagi ei oma me selleks küllalt oskusi, et võiksime öelda: küllalt, nüüd aitab. Tööpõld riigikaitse alal on niivõrd määratu, uute võitlusvahendite ja võitlusvormide ala niivõrd arenev, et ikka ja alati peame uut juure õppima ja juure õppides ka vana harjutama. Oma ettevalmistamatus, oma unustuse lunastame me sõja korral kalli verega.

Missugune tegevus, missugused õppused ootavad kaitseliitlasi 1939. aastal?

Ma ei suuda siin ära tuua Kaitseliidu mitmekesisist ja laiaulatuselist õppetegevust eeloleval aastal, piirdun vaid eesmärkide ja suuremate õppuste ära-tähendamisega.

Taktikalise väljaõppe alal on endiselt tähtsaimaks eesmärgiks väikeüksuste (jao ja rühma) taktikalise ettevalmistuse taseme tõstmine, mis teostatakse kompaniides, malevkondades ja malevais jao lahinguväljaõppe võistluste näol.

Suurimaks sündmuseks taktikalise väljaõppe alal on suur sügismanööver 29. sept. kuni 1. okt. Tartumaal. Sügismanöövrist võtavad osa kõik Kaitseliidu malevad. Et sügismanööver kujuneb suurimaks ettevõtteks 1939. a., siis ka kõik üksused, kes on määratud manöövrist osa võtma, rajavad oma õppetöö ettevalmistusele manöövriks. Manöövris ja selleks ettevalmistumisel vääriavad kõigi relvaliidide üksuste juures erilist tähelepanu:

Kaitseliidu jao lahingu väljaõppe võistlusilt

KL patrullvõistlusilt. Patrull lähtel

- öine tegevus,
- tegevus kinnisel maastikul,
- õhukaitse ja moondamine,
- laskur-, suurtükiväe-, rk-, side- ja teiste relvaliidide üksuste koostöö.

Manöövri kestes viiakse ka läbi tagala-, sanitaar- ja g-kaitse-teenistus.

Manöövriks ettevalmistumine nõuab üksusilt väga tõsist tööd, iseäranis öise, õhukaitse ja g-kaitse tegevuse ja üksikute relvaliidide üksuste koostöö alal.

Manöövri üksuste pealikute (alates rühmapealikust) ettevalmistuseks korraldab peastaap 10. ja 11. juunil suvelaagri ja vahekohtunike ettevalmistuseks 28. ja 29. sept. õppepäeva. Jaopealikute ettevalmistuseks manöövriks korraldavad malevad õppepäevi.

Tõsine, õigeaegne ja põhjalik ettevalmistus tagab manöövri hea kordamineku ja pakub manöövrilist osavõtjatele häid õpiseid ja ühtlasi ka „sõjalisi elamusi“.

Laskealal on tähtsaimaks eesmärgiks kaitseliitlaste massi lasketaseme tõstmine, nende edasiviimine laskeklassides ja lahinguilmelise laskmise suurem rõhutamine. Kui vaatleme klassilaskurite arvu malevais, siis võime tähele panna seisakut nende tõsus; üksikuis malevais on kõrgemais laskurite ja kütide klassides isegi tagasimineku. Edasi, õppelaskharjutusi, mida intensiivselt harrastati mõni aasta tagasi, peetakse vähe. Õppelaskmine on koondunud ettevalmistusele karikavõistlusiks. Peame muutma karikavõistluste määrusi, nii et laskurite õppelaskmine baseeruks karikavõistlusil. Nii tuleks laskurite ja kütide klassis igale klassile määrata karikavõistluseks erilaskharjutus, mis oleks ühtlasi klassikatseks. Karikavõistlusel lasknud ja klassikatse täitnud laskur viiakse järgmisse klassi ning järgmisel aastal valmistudes karikavõistluseks ta valmistub järgmiseks kõrgemaks klassikatseks. Laskur, kes karikavõistlusel klassikatse normi ei täitnud, laseb järgmisel aastal karikavõistlusel eelmise aasta klassis. Kütide klassis edasiliikumine sünnib pärast teatud õppeharjutuste täitmist.

Selle uue süsteemi katsetamine ja elluviimine laskealal on 1939. a. suve jooksul tähtsaimaks tegevuseks. Karikavõistluste muutmise viiakse läbi ka väiksemad muudatused Kaitseliidu meistrivõistlusis.

Noorte laskurite koolitamise alal möödunud aastal ellukutsutud Noorte Kotkaste ja noorte laskurite laskuringid näitasid elavat tegevust. Kuna noored on eriti huvitatud laskmisest, tuleb seda huvi kasutada ja noortele sel alal kõigiti kaasa aidata. Noortele väikekalibripüsside ja padrunite muretsemine, noortele laskeharjutuste ja eri laskevõistluste korraldamine, — see väärrib eeloleval aastal tähelepanu ja teostamist.

Kaitseliidu laskesportlased endi edasiarendamiseks ja väljakoolitamiseks võtavad läbi eri treeningukava. Tahaksin siin neile alla kriipsutada koduse treeningu tähtsust ja vajadust. Laskeasendite, sihtimise ja kukepäästmise harjutused, eriti püsti-asendis, moodustavad tähtsa osa treeningukavas, mida laskesportlased ei tohi unustada, kuid siiski unustavad. Ainult pärast süsteemikindlat püsivat treeningut laskesportlased saavutavad kõrgeid tulemusi. Harjutus teeb meistriks.

Kui lisame siia veel lahinguilmeliste laskeharjutuste laskmise, laskeradade ehitamise ja sisustamise jätkamise, relvade eest hoolitsemise ja laskemajade sisustamise õpetlike skeemidega ja tabelitega, olemegi ära tähendanud laskeasjandusliku suurema tegevuse.

Eriüksuste — suurtükiväe-, ratsaväe-, side-, rk- ja g-kaitseüksuste — väljaõppes on seni teostatud rohkem tehnilist kui taktikalist ettevalmistust. Eeloleval aastal tõstetakse esikohale taktikaline ettevalmistus. Manöövriks peavad kõik üksused olema taktikaliselt hästi ette valmistatud.

Patareide õppustel väärivad teostamist: rännak, luure, positsioonile asumine, patarei sideme loomine, vaatlus, tulekavade koostamine, positsiooni vahetamine.

Iga patarei laseb aastas vähimalt ühe laskeharjutuse, milleks valmistatakse põhjalikult ette sellekohaseid eelõppusil.

Ratsaüksusil nõutakse manöövril tõsist ettevalmistust luure alal. Ratsasõidu oskus, hobuse hooldamine ja õige kasutamine mitmekesisel ratsateenistuses on oskused, mida nõutakse igalt ratsanikult. Ratsavõistlused korraldatakse Tallinnas ja Tartus.

Sideüksuste õppusil teostatakse suuremal määral praktilist sideteenistust, ka öösi. Sideüksuste pealikute kursused on 14.—16. aprillini ja telefonistide võistlused 4. ja 5. novembril.

G-üksusis seatakse sisse g-varjend. Õppusil rõhutatakse praktilist g-teenistust.

Rk-üksusis teostatakse esmajoones praktilisi taktikalisi õppusi koostööks laskuriüksusiga ja öisi õppusi. Jatkatakse õppe- ja lahinglaskmisi.

Mereüksusis talvel teostatakse teoreetilisi õppusi ja suvel teostatakse praktilisi koondõppusi rajoonide viisi.

Sisekaitsemeestele on ette nähtud eriõppused tagalakaitses, vahi- ja garnisoniteenistuse alal.

August Kohver 50-aastane

1. jaanuaril s. a. pühis Kaitsealiidu Vanematekogu liige, Võru maavalitsuse esimees ja Riiginõukogu liige August Kohver oma 50 a. sünnipäeva. Aug. Kohver on võtnud agaralt osa Kaitsealiidu tööst. Peale Vanematekogu liikme kohuste täitmise on ta veel Kaitsealiidu

Võru Maleva juhatuse liige ja kauaaegne Noorte Kotkaste Võru Maleva abivanem.

August Kohver on Pärnumaa mehi ja on pärit kuulsa abjakate piirivallast Vana-Karistest. Põllumajandusteadusliku hariduse on juubilar omandanud Daanis ja Saksamaal. Kui maailmasõda puhkes, jätkas A. Kohver õppimist parajasti pärast Neuhaldenslebeni kõrgema põllutöökooli lõpetamist Leipzigi ülikoolis. Eestisse tagasi tulnud, oli ta lühemat aega Põhja-Liivimaa põllutöökeskseltsi instruktor, kuid peagi asus ta Võrru, kus juhatas Võru esimese põllutöökooli kursusi, seal valiti ta Võru maavalitsuse liikmeks, mille esimees ta on 1921. a. saadik.

A. Kohver on kogu Võrus viibimise ajal olnud tegev seltskondlikes asutustes ning seltsides, moodustades oma rahuliku iseloomuga ja sobivusega selle keskuse, kes on suutnud tõmmata kaasa ka teisi ning vähendada tekkinud lahkkelisid. Iseloomult on ta tagasihoidlik, kuid vajalistel momentidel kindel otsustaja, alluvatega läbikäimises nõuandja ja mitte bürookraat.

K. on Võrumaa põllumeeste juhte ja organiseerijaid. Ta on olnud Riigikogu ja Rahvuskogu liige ning on nüüd Riiginõukogu liige.

Vabadussõja ajal oli August Kohver Kaitsealiidu organiseerijaid Võrus. Tema poolt pandi alus ka Võru „Ühistööle“ ja Eesti Punase Risti Võru osakonnale.

Sooime August Kohverile kui lugupeetud omavalitsuse ja Kaitsealiidu tegelasele õnne ja jõudu edaspidiseks viljarikkaks tööks Eesti riigi ja rahva kasuks.

Meil pole võimalusi harjutada koostööd lennuväega ja soomusjõududega, õppida praktiliselt kaitsetegevust lennuväe ja soomusjõudude vastu. Peame nende tegevustega tutvuma sõjakirjandusest ja vastavilj loenguil. Kui maailmasõja kogemusel lennuväe ja soomusjõudude osatähtsust sõjategevuses ülehinnati ja neile anti otsustav tähtsus, siis viimaste sõdade kogemused näitavad, et õhukaitseks ja soomusjõudude tõrjeks on konstrueeritud tõhusad relvad, mis lennava ja soomusjõudude osatähtsust lahingus vähendavad. Lennuvägi ja soomusjõud on oma „hirmuäratava“ tähtsuse kaotanud. Nad on muutunud relvaliikideks, mis iseseisvalt ei otsusta sõja ega ka lahingu võitmist, vaid edu sõjas ja lahingus saavutatakse ikkagi kõigi relvaliikide koostööst tegevusega. Peame oskama tegutseda lennava ja soomusjõudude vastu, peame suutma endid nende eest kaitsta. Eeloleva aasta õppetegevuses peame pühendama sellele väärilist tähelepanu.

Kehalise kasvatuse alal on peatähtsus suusatamisel, milleks korraldatakse suur arv võistlusi ja õppusi. Üleriigilised suusatamisvõistlused leiavad aset Viljandis 26.—28. veebruarini. Mängude ja sõjalise iseloomuga spordialade ja kergejõustiku-võistlusi korraldavad malevad. Patrullivõistlused on 5. novembril.

Naiskodukaitsele on eeloleval aastal suur tööala — Kaitsealiidu üksuste toitlustamine sügismanöövril ja teistel Kaitsealiidu suuremail õppusil ja võistlusil. Jätkates oma tööd massitoitlustamise ja sanitaaralal Naiskodukaitse Keskjuhatus korraldab neil aladel juhtide ettevalmistamiseks üleriigilised kursused.

Osavõtt tööst Kaitsealiidule varustuse muretsemisel, õhu- ja gaasikaitse, rahvatantsude ja rahvariiete kasutamisele võtmine, kodukaunistamine ja kodusüstamine, kehaline kasvatus, näite- ja laulukultuuri alal tegutsemine — see on loetelu Naiskodukaitse tööst.

Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonidel seisab ees nende organisatsioonide reorganiseerimise küsimus. Tahame loota, et reorganiseerimine ei too olulisi muudatusi noorte tööle ja tegevusse ja et noored võivad jätkata oma senist tööd nii kasvatuslikul kui noorte tööerakendamise alal.

Õppetegevuse kõrval on Kaitsealiidu üksuste suuri- ja väikese liikmete üheseks ühiseks ühiseks, oma liikmete liitmine üheks ühiseks ühiseks, kes rõva käsitsemise oskuse kõrval omab ka kõrge moraali. Koostöö, omavahelised mõttevahetused, aktiivne Kaitsealiidu tegevusest osavõtt, kaitsealiitlaste isiklikud veendumused aitavad selleks kaasa.

* * *

Töötades rahu kindlustamiseks ja levitades rahu- aadet hoidkem ka eeloleval aastal tugevasti relva, sest see võimaldab meile rahulikku arenemist. Relva hoides kasvatame ja hoiame endis valitseva rahva mõtteviisi, arendame ja levitame enesetunnet. Peame andma rahvale mitte ainult sõjalist kaitset, vaid ka neid vaimu- tugesid, mis viivad rahva mitte ainult läbi õnne ja jõu- kuse, vaid ka läbi mure ja kitsikuse päevade.

Kaitseliit ja noorteorganisatsioonid

„Mina tunnistan Eesti demokraatliku Vabariigi täielikku iseseisvust ja tema põhiseaduslikku valitsust. Luban ja töotan tegelikult kaitsta põhiseadusega maksimaalselt riigikorda, töötades ausasti Kaitseliidu põhimõtete järel.

Kõik ülemate seaduslikud käsud, samuti ka juhatuse määrused ja korraldused, täidan tõrkumata.“

Sellase pühaliku töötuse annab kodanik, kui ta astub Kaitseliidu organisatsiooni liikmeks.

Analüüsides neid sügavaid mõtteid, mis selle pühaliku töötuse sõnastusega on väljendatud, näeme, et siin ei ole midagi liialdatud, vaid et neis sõnades väljenduvad hästi kasvatatud oma kodumaad austava ja armastava kodaniku tõekspidamised ja kohused.

Kui mitte kaua aega tagasi tõsteti üles küsimus, et kõik Eesti noorteorganisatsioonid ühendada ühte juhtimise alla ühte organisatsiooni, siis tõusis sellega seoses ka küsimus, kuidas noorteorganisatsioonide ühendamist teostada. Kaalumisele võeti varia seisukohti. Üks seisukohtadest oli sellane, et kõik noorteorganisatsioonid ühendada Kaitseliidu juure kuuluva Noorte Kotkaste organisatsiooniga kui praegu Eestis kõige suurema ja sisuliselt kõige elujõulisema organisatsiooniga, jättes Noorte Kotkaste organisatsiooni sisuliselt endiseks nii organisatsioonilt kui ka vahekorras Kaitseliiduga.

Mainitud seisukoht kajastus avaliku arvamise väljendustes mitmesuguselt, kusjuures oli küllalt arvamisi selle vastu, et noorteorganisatsioon jääks Kaitseliiduga samasugusesse vahekorda nagu seda praegu on Noorte Kotkaste organisatsioon.

Viimast seisukohta käsitledes ja uurides Noorte Kotkaste organisatsiooni vahekorda Kaitseliiduga ei leitud selles vahekorras midagi, mis võiks mõjuda nende kahe organisatsiooni peale negatiivselt. Nagu pole ka avaliku arvamise need väljendused, mis eitavad noorteorganisatsiooni ja Kaitseliidu senist vahekorda, seni avaldanud konkreetsemalt midagi negatiivset.

Nagu algul mainitud, annab iga kodanik, astudes Kaitseliidu liikmeks, pühaliku töötuse, mille esimene lause on: „Mina tunnistan Eesti demokraatliku Vabariigi täielikku iseseisvust ja tema põhiseaduslikku valitsust.“

Nagu Kaitseliidu ülem ütleb oma käskkirjas nr. 86—1934. aastast, Kaitseliidu elule on kandvaks aluseks Kaitseliidu põhikirja, mis on kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 2. mail 1931. a., ja Kaitseliidu kodukord, mis on pandud kehtima Kaitseliidu põhikirja § 31 p. 6 ja § 75 alusel 1. jaanuarist 1935. a.

Kaitseliidu ülem, käskides oma ksk. nr. 86—1934. a. tarvitusele võtta Kaitseliidu kodukorra, ütleb: „Käsen Kaitseliidu kodukorra võtta tarvitusele kogu

Kaitseliidus siduvana, vahekordade korraldajana ja töö määrajana nii iga üksuse kui ka üksiku kaitseliitlase kohta.“

Kaitseliidu kodukorra § 1 on kirjutatud: „Kaitseliit on apolitiiline, vabatahtlik, riiklike ülesannetega seltskondlik rahva omakaitse organisatsioon.“ Sama § 1 p. 4 on loetletud Kaitseliidu ülesanded noorte kohta: „Noortesse vabaduse, koduarmastuse ja kaitsetahte sisendamine ning noorte kujundamine vaimset ja kehaliselt tublideks ja kasulikeks Eesti kodanikeks ning tulevasteks Kaitseliidu liikmeteks.“

Sama § 1 p. 6 „...kodanikes isamaaliste ja rahvuslike tunnete süvendamine.“

Nagu nähtub siin esitatud kaitseliitlase pühaliku töötuse esimesest lausest, kodukorra § 1 p. 4 ja 6 ja Kaitseliidu ülema ksk. nr. 86, on need Kaitseliidu elu juhtivad alused niisugused, mida iga kodanik peab omaks võtma kui ta tahab elada õiguslikus riigis, kui ta suhtub jaatavalt riigikorrale, mille loomisest ja juhtimisest ta ise võib osa võtta, ja tahab, et sellaselt kasvatatakse ka noorsugu.

Meie rahvas on näidanud, et ta tunnistab neid riiklikult arusaava kodaniku elu juhtimise ja tegevuse aluseid.

Nende põhimõtete kohaselt on ka juhitud suurt Kaitseliidu organisatsiooni ja Kaitseliidu läbi rahvast kasvatatud õiges riiklikus ja patriootilises suunas. Samas suunas, ja nagu seda ette näeb Kodukorra § 1 p. 4, on ka juhitud Kaitseliidu juure kuuluvaid „Noorte Kotkaste“ ja „Kodutütarde“ organisatsioone.

Nagu tegelik elu on näidanud, ei ole suur Kaitseliidu organisatsioon ka sisepoliitiliselt rasketel aegadel neist põhialustest kõrvale kaldunud, vaid ta on kindlalt püsinud riigi ja rahva kandvaima jõuna.

Neil põhjustel on selge, et Kaitseliit ei mõjuta noorte kasvatust ja juhtimist riiklikust seisukohast vaadatuna mitte negatiivses suunas, vaid just vastupidi.

Vabariigi kahe aastakümne jooksul oleme näinud mõnesuguseid maailmavaateid, mis meile on importeeritud võõrsilt. Oleme näinud ka et need meile võõrad ühiskondliku elu korraldavad võõrad on esmajärgus püüdnud mõjutada kasvavat noorsugu.

Tänapäeval, mil rahvusvahelises elus on tarvitusele võetud uus meetod ekspansiooniliste sihtide taotlemiseks, mille peamiseks abinõuks on rahvaste maailmavaateline ümberkasvatamine ühiskondliku korra suhtes, siis peame ka meie oma rahvast ideoloogiliselt juhtima meie riigile ja rahvale kasulikus suunas.

Seda enam peame aga noorte kasvatuses võtma kindla suuna, mis on rajatud neile alusele, kuna need on senini osutunud kindlamateks ja ideoloogiliselt on kooskõlas meie riikliku korraga.

Kaitseliitlase pühaliku töötuse teises osas on kirjutatud: „Luban ja töotan tegelikult kaitsta põhiseadusega maksuma pandud riigikorda, töötades ausasti Kaitseliidu põhimõtete järele.“

Kaitseliidu põhikirja § 1 ja Kaitseliidu Kodukorra § 1 p. 1 on kirjutatud: „Kaitseliidu ülesanneteks on seaduslike võimude abistamine Eestis maksva põhiseadusliku riigikorra ja kodanike julgeoleku kaitsmisel.“

Sama § 1 p. 2 ja 3 „ühiskondlike õnnetuste (tuldide, tulikahjude, metsade ja soode põlemise, veeputuse jne.) puhul abi andmine.

Oma liikmeile sõjalise õppuse ning kasvatuse andmine ja kodukaitse üldkasulikule tööle rakendamine.“

Vaadeldes neid ülesandeid, mida iga kaitseliitlane võtab enese peale, ja nagu seda mainivad ka Kodukorra siinjuures esitatud paragraafid, on need jällegi samad ülesanded, mida peab enese peale võtma iga kodanik, kes jaatavalt suhtub riigikorrale, mis kindlustab oma kodanikele õigusliku korra ja kodaniku õiguste kaitse.

On ju iga kodaniku kohus olla valvel oma riigi ja rahva heaolu eest ja selle kaitseks välja astuda siis, kui riigi õiguslikku korda, mis on maksuma pandud põhiseadusega, ähvardab hädaoht.

Kui rahvas tahab kindlustada endale ka tulevikus õigusliku riigikorra, peab noorsugu kasvatama nõnda, et ta õpiks mõtlema riiklikult, et noorsugu õpiks austama õiguslikku riigikorda ja oleks suuteline ka oma riiki kaitsma.

Kaitseliidu pühaliku töötuse viimses osas on kirjutatud: „Kõik ülemate seaduslikud käsud, samuti ka juhatuse määrused ja korraldused, täidan tõrkumata.“

Ka Kaitseliidu põhikirjas § 1 p. 6 ja Kodukorra § 1 p. 8 on kirjutatud: „Kaitseliidu ülesanneteks on: teiste ülesannete täitmine, mis seaduslikus korras tema peale pannakse.“

Organiseeritud ühiskonnas peab iga ühiskonna liige täitma teatud kohustusi nii enese kui ka ühiskonna huvideks. Nii peab olema ka õiguslikus riigis, mis on organiseeritud ühiskonna kõrgeim saavutus, et riigi kodanikud peavad täitma neid kohustusi, mis neile peale pannakse riigi juhi poolt. Riigi juht teostab oma võimu talle alluvate ametisikute läbi, kes on määratud seaduslikus korras.

Näeme, et ka need Kaitseliidu ülesanded ei sisalda eneses midagi üleaurust, vaid on samuti nagu kõik eelmised aluseks, ilma milleta pole võimalik organiseerida ühiskonda ega selle kõrgeimat kuju, s. o. õiguslikku riiki.

Iseenesest mõista peame neid riigielu algmõisteid õpetama ka oma noorsoole ja noorsugu kasvatama nii, et ta täidab vanemate ja ülemate käske. Seda enam peab noorsugu olema kasvatatud sääraselt, et ta täidaks neid käske, mis tulevad seaduslikus korras riigivõimult.

Neil eespool esitatud aluseil on Kaitseliidu suur organisatsioon ühes oma kõrvalorganisatsioonidega tegutsenud algusest tänapäevani. Kahekümne aasta jooksul on Kaitseliit suutnud riiklikult kasvatada ja juhtida otsekohe oma organisatsiooni liikmeina kümneid tuhandeid kodanikke — mehi, naisi ja noori. Nende kodanike

läbi on levinud Kaitseliidu kasvatuse mõju üle riigi ja on tunginud ka kõige mahajäetumasse kaugesse provintsikülasse.

Kui me tänapäeval heameelega konstateerime meie rahva tublidust ja kõrget distsipliini, mis on meie riiki õnnelikult juhtinud läbi suurte murranguaegade, siis teame, et selleks on Kaitseliit väga palju kaasa aidanud.

Nagu perekond on ühiskonna aluseks, kus noored kasvavad oma vanemate eeskujul ja nende juhatusel, nii peab see olema ka rahva organiseerimisel. Tegelik elu on näidanud, et need lapsed, kes kasvavad oma vanemate hoole all ja juhtimisel, arenevad paremini kui lapsed suurtes lastekodudes, kus mitme lapse peale on ainult üks kasvataja.

Kui noorteorganisatsioon jätta iseseisvaks, siis oleks see võrdne nähtusega, kus laps kasvab perekonnas ilma et vanemal oleks mingit mõju ta kasvatusel. Noored sel juhul võivad sattuda mitmesuguste kõrvalmõjutuste alla ja, nagu teame, meie rahvast on korduvalt püütud mõjutada mitmesuguste poliitiliste maailmavaadetega. Noored on aga selles suhtes väga tundelised.

Ka majanduslikult oleks noortel raske iseseisvalt tegutseda, sest iseseisvalt majanduslike ürituste läbi viimine käib neile üle jõu.

Noorteorganisatsiooni kasvatamiseks ja juhtimiseks peaks siin rakendama tegevusse suure kaadri instruktoreid, kelledena võiksid tulla kõne alla kooliõpetajad.

Kuivõrd suudavad aga kooliõpetajad väljaspool kooli juhtida noorte isetegevust ja neis huvi äratada noorteorganisatsiooni tegevuse vastu, see on veel küsitav, sest on ju pikal kooliajal noored niikuinii seotud oma õpetajatega, kellele iga kooliõpilane on harjunud suhtuma klassis valitseva distsipliini nõuete kohaselt.

Olles lähedal seotud Kaitseliiduga tungib noorte ja Kaitseliidu side kuni perekonnani.

Juba tänapäeval on tavaline nähtus, et isa on kaitseliitlane, ema Naiskodukaitse liige, poeg noorkotkas ja tütar kodutütar. Niisugune perekond on häälestatud riiklikult ja kannab endas neid õilsaid ühiskonna ja riikliku elu aluseid, millest eespool on kirjutatud.

Noorteorganisatsiooni tihe side Kaitseliiduga on väga lähedane ülalmainitud perekonnale. Väikesemaski külas leidub ikka üksikuid kaitseliitlasi, Naiskodukaitse liikmeid, noori kotkaid ja kodutütred, kes juba organisatsiooniliselt on üksteisele lähedased ja seepärast igas olukorras üksteist ka toetavad.

Iga kaitseliitlane ja Naiskodukaitse liige peab oma kohuseks ja on iseenesestmõistetavalt igale noorele kasvatajaks ja juhatajaks. Pealeselle on Kaitseliidul suur kaader instruktoreid, kes aitavad kaasa noorte organiseerimisele, nende kasvatamisele ja juhtimisele.

Kõige olulisem on aga see, et noored, olles lähedases ühenduses suure Kaitseliidu ja Naiskodukaitse organisatsiooniga, kasvatatakse ja juhatakse nende ühiskondliku elu ja riikliku kasvatuse aluste kohaselt, millele on rajatud suur Kaitseliidu organisatsioon.

Nagu näeme, on need alused ka meie riikliku elu aluseiks, ja meie kohus on hoolitseda, et ka noorsugu juhitaks nende aluste kohaselt.

A. Vares.

Õõ kasutamine sõjaliseks otstarbeks

Kaitseliidu käesolev tegevuskava taktikalise väljaõppe alal nõuab muuhulgas üksuste ettevalmistamist õiseks tegevuseks. Vastavalt sellele on ka malevate tegevuskavadesse võetud õiste õppuste korraldamine. Kuna õine tegevus erineb päevasest, on palju keerulisem ja raskem läbi viia, siis lubatagu selle küsimuse kohta „Kaitse Kodu!“ veergudel lühidalt sõna võtta.

Õõ oma iseärasustega on alati mõjutanud sõjalist tegevust. Paratamata on sõjas tulnud tegutseda ka õõsi, olgu see vastase surve või enda algatusel. Võib kindlasti oletada, et tulevikusõjas nõuded õõ järgi veelgi suurenevad. Kõigest sellest hoolimata on rahu ajal õisele tegevusele pöördud siiski vähe tähelepanu. Peaaegu kõikide riikide, ka meie, määrustikud puudutavad õist tegevust õige kergelt. Ei peeta seda normaalseks ja alati ettetulevaks tegevuseks, vaid ainult tegevuseks eritingimustes. Sellest tuleb järeldada, et õine tegevus nagu esineks kõrvaltegevusena ja harva. Tõeliselt on aga asi teisiti. Nagu allpool näeme, õõ ongi aeg, mil sünnib tähtsaim ja suurim sõjaline tegevus. Mida enam täieneb relvastus ja areneb tule mõju, seda palavamaks muutub seisukord lahinguväljadel päeval. Võib kindlasti oletada, et tegutsemine päeval, eriti nõrgema poole tegutsemine tugevama vastu, tahab olla raske, kui mitte päris võimatu. Tegutseda, ja isegi võita, tuleb ka nõrgemal poolel. Selleks peab otsima mingisugust lahendust. Üheks parimaks abiliseks ja truuks liitlaseks nõrgemale poolele on kahtlemata õõ. See on maksev ka meie kui väikeriigi kohta. Seepärast peame õppima tundma õõ iseärasusi ja mõistma õõd kasutada otstarbekalt ja asjatundlikult.

Kõige paremaid õpiseid ja kogemusi võime omandada juba rahuaegses väljaõppes. Taktikaliste õppuste korraldamisel on olnud raskusi tegevuse viimiseks lähemale lahinguolukorrale. Õistel õppustel see raskus nii tunduvalt ei esine. Õõ loob alati kõige loomutruuma olukorra, kasvatab osavõtjate moraali ja karastab närve. Kui harjutame ja õpime juba rahu ajal tegutsema õõsi, siis suudame õõsi olla edukad ka sõjas. Seni omandatud kogemust on välja kujunenud ja maksma pandud ka õise tegevuse kohta omad tõekspidamised ja nõuded. Oleneb palju sellest, missugune on õõ. Pimedad pikad õõd, eriti sügisel, loovad tegutsemiseks hoopis teised tingimused kui lühikesed valged õõd. Me vaatleme siin kõige raskemat olukorda, seega pimedaid õõd. Õõ kasutamise seisukohalt on pimedus just mõõduandev. Õõpimedus võimaldab hoida salajas väejuhi kavatsusi ja seega saavutada ootamatust. Ta võimaldab varjatud liikumist, väldib vastase vaatlust, tuld ning lennuväe ja soomusmasinate tegevust ja seega vähendab kaotusi. Õõsi ettevõetud julged retked desorganiseerivad tugevamat vastast. Hästi ettevalmistatud vasturünnakud ka väikeste osade poolt võivad sissemurdnud ja veel korraldamata suuremad vastase jõud hävitada. Sagedane tülitamine õõsi sünnib vastast olema valvel

ja seega kurnab ta jõudu. Õõaktiivsus võib isegi nurja ajada nii mõnegi vastase kavatsuse.

Tuleb aga alati arvestada seda, et õine pimedus raskendab igasugust tegevust, suurendab vägede jõukulu ja tekitab närvlikkust ning moraalselt tundlikkust. Õõsi on raske orienteerumine, sidemepidamine, vägede julgestamine ja ennekõike lahing ise. Õõ nõuab tegutseljalt enesekindlust, aga ta nõuab ka julgeid ja hästi kogunud juhte. Igasugused üllatused õõsi on alati võimalikud, seepärast tuleb tegutseda ettevaatlikult ja plaanikindlalt. Õine ettevõtte peab olema hästi ja põhjalikult ette valmistatud juba päeval. Ei saa õõsi läbi viia ulatuslikke operatsioone, tuleb leppida vaid piiratud eesmärgiga. On mõeldav tegutsemine ainult väikeste üksustega kitsal ribal, lähedaste märkide vastu. Kui tuleb siiski tegutseda suuremate üksustega laial rindel, siis loõgid viia omaette eraldatult, iga lõök iseseisva ülesandega. Õõsi ei ole võimalik manööverdada, see tooks segadusi ja võimalikke kokkupõrkeid ka omade osade vahel. Et ootamatused vastase poolt on alati võimalikud, siis õõsi olla eriti valvel ja hoida varud võimalikult koos ja rindele lähemal.

Õise tegevuse juures tuleb eriliselt kinni pidada õõ distsipliinist. Tegevus võib olla edukas vaid siis, kui tegutsev osa on täiesti juhi kätes, allub tema tahtele, on õiseks tegevuseks ette valmistatud ja omab kõrge moraali.

Meie oludes tuleb arvestada igasugust tegevust õõsi nii lahingu ettevalmistuseks kui ka operatsioonide läbiviimiseks. Õõ tuleb igal juhul ära kasutada vastasele lähenemiseks, lähtealuse sissevõtmiseks, luureretkede sooritamiseks, vastasest lahtikiskumiseks ja vägede varustamiseks.

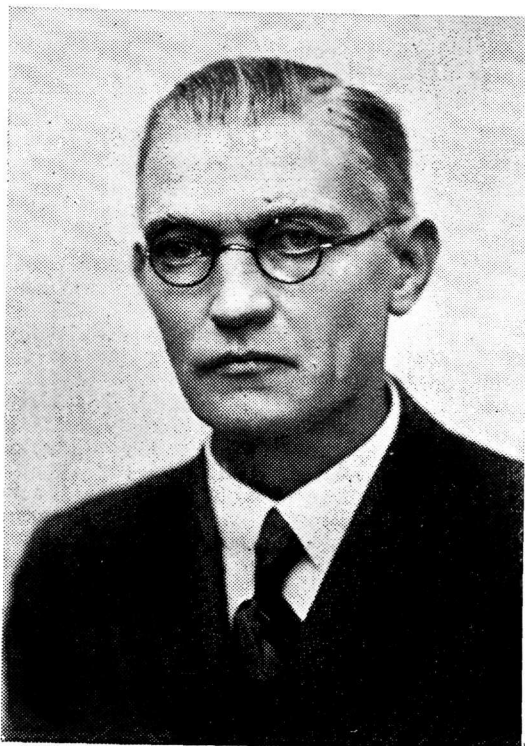
Kui vastasel on jõudude ülekaal õhus ja maa peal, siis ei saa päeval üldse tegutseda. Niisugusel juhul õõsi ette võtta ka kallaletunge ja rünnakuid vastase positsioonide vallutamiseks ja ta jõudude purustamiseks. Nii näeme, et õõsi tuleb sooritada igasugust tegevust ja et tegevuse raskus enamikus langeb just õõle.

Vaatleme nüüd iga tegevust üksikasjalisemalt.

Õine luure. Pimedus ei võimalda juhil isikliku vaatlusega saada kõiki vajalisi andmeid maastikust kui ka vastasest, seepärast tuleb temal kogu tegevuse plaan rajada luure poolt kogutud teateile. Teateid õõsi vajab juht palju tihedamini. Luure ülesanne ei ole mitte üksi teadete kogumine, vaid ka vägede julgestamine. Luurel tuleb pidada alati kontakti vastasega. Tuleb pöörda suurt tähelepanu kinniste alade ja asulate luuramisele. Üheks ülesandeks on vangide võtmine. Kõik see nõuab luurelt pidevat ja väga intensiivset tööd. Seepärast on vaja luuret õõsi tihti kõvendada ja värskendada. Luure tuleb varustada õõluureks vajaliste abinõudega. Luureks olgu valitud hea kuulmisega ja julged mehed.

Õine pealetung. Õine rännak on palju väsi-

Tallinna linnapea A. Uesson 60-aastane

12. jaanuaril s. a. sai Tallinna linnapea Anton Uesson 60 aastat vanaks. A. Uesson, kes on ühtlasi Eesti Linnade Liidu esimeheks ja üldse üks vanemaid ja teenekamaid omavalitsuse tegelasi Eestis, on algusest saadik Kaitseliidu Noorte Kotkaste Tallinna Maleva vanem, kuuludes ühtlasi tegeva kaitseliitlasena meie kodukaitse-organisatsiooni perre.

A. Uesson sündis 12. jaanuaril 1879. a. Haimre vallas. Pärast alghariduse omandamist Velise ap.-õigeusu kihelkonnakoolis astus ta Riia vaimulikkuse seminari, mille lõpetas 1902. a. Seejärel õppis ta Riia polütehnikainstituudis, mille lõpetas cum laude 1910. a. ehitusinsenerina.

Asunud 1909. a. Tallinna, astus A. Uesson ins. V.

tavam päevast. Unerammetus ja üldine närvlikkus mõjuvad väsitavalt. Liikumine öösi sünnib tihedates kolonnides, peamiselt teid mööda. Kolonnid ei tohi venida pikaks. Kolonni koosseis relvaliidide järgi olgu säärane, et võiks kiiresti üle minna soovitud lahingukorda. Rännakuid tuleb vahetult julgestada eel-, külja- ja tagakaitsega. Kiiremaks ja kindlamaks sidemepidamiseks julgestusosade ja peajõudude vahel tuleb kaugused vähendada. Eriti raske on suunapidamine öösi. Tuleb kasutada kompassi ja teejuhte. Samuti on vaja juba päeval välja panna teekäänakuile ja kahtlastele kohtadele tunnused. Ei ole soovitatav teha suuri peatusi, see viiks inimesed laiali ja uinutaks nad magama. Parem on teha lühikesi peatusi sagedamini, tuleb hoida mehed ärkvel ja hästi koos. Püsse peatustel ei panda hakki, vaid need hoitakse reeglina alati enese juures. Juhid liiguvad üksuste ees ja liikumine sünnib võimalikult vaikselt.

Lenderi tehnikakontori teenistusse, milles viibis 1912. aastani, asudes siis iseseisvalt tegutsema ehituse alal.

Tallinna linnavolikogu otsusel astus A. Uesson 24. oktoobril 1913. a. Tallinna linna teenistusse linnanõunikuna. 12. sept. 1917. a. määrati Tallinna linna ehitusosakonna juhatajaks, Saksa okupatsiooni lõppedes 13. nov. 1918. a. asetäitjaks linnanõunikuks ja 20. mail 1919. a. — linnapea kohusetäitjaks. Sama aasta 26. juunil valiti ta linnanõunikuks ja 17. juulil — linnapeaks, millisesse ametisse on ta valitud korduvalt tagasi. Alates 1. maist 1934. a. oli A. Uesson linnapea abi, kuna uue linnaseaduse kehtimahakkamisel, alates 1. maist 1938. a., nimetati ta linnapeaks.

A. Uesson on seega üle 25 aasta olnud juhtivalt tegev Tallinna linna omavalitsuses, sellest suurima osa kõrgeimal — linnapea — ametikohal, ja seda pealegi ajal, millal meie kodumaa on elanud üle suuri murranguaegu.

A. Uessonil viljakas omavalitsustegevus pole piirunud ainuüksi Tallinnaga. Ta on Eesti Linnade Liidu esimeheks juba selle asutamise saadik, 1920. aastast, ja seetõttu on tema nimega lahutamatu seotud Eesti Linnade Liidu senine laiaulatuslik tegevus ja peagu kõik algatused ja saavutused meie kommunaalkultuuri alal. Olles Balti riikide linnade liitude komitee liige on ta ka suuresti kaasa aidanud nende omavalitsuse elu arendamisel ja rahvaste lähendamisel.

Ka on A. Uesson tegevenud pedagoogilisel alal, nimelt õppejõuna Tallinna Tehnikumis. Riiklikust ülesehitavast tööst on A. Uesson osa võtnud 1. Riigikogu liikmena ja Rahvuskogu 1. koja liikmena.

Mis puutub A. Uessonil seltskondlikku tegevusse, siis viiks pikale hakata loendama kõiki neid organisatsioone, kus ta on kas au-, tegev- või toetajaliige.

A. Uessonil teeneid nii kommunaal- kui ka seltskondliku tegevuse alal on hinnatud mitme teenetemärgi ja ordeni annetamisega. Nii on tal Eesti teenetemärkidest Valge Tähe II kl., Eesti Punase Risti I järgu II astme ja II järgu I astme, Kotka Risti III kl. ja Valge Risti III kl. teenetemärk, Soome Valge Roosi ordeni komandöriirist, II kl., Läti Kolme Tähe ordeni komandöriirist, Leedu Gediminase ordeni suur ohvitseririst, II kl., Poola „Polonia Restituta“ ordeni komandöriirist ja Rootsi Kuningliku Vasa ordeni komandöriirist, II kl.

Soovime Anton Uessonile kui väsimatule töömehele õnne ja jõudu edaspidiseks eluks ja tööks.

Liikumine teostub koondatud formatsioonides vastasele nii lähedale kui see vähegi võimalik. Mida lähemale vastasele osad jõuavad, seda suuremat valmisolekut ja ettevaatust on vaja. Tuleb piinlikult hoiduda sattumast iga tühise asja pärast vastasega tulevahetusse. Vastase närvlikkus on tihti nakkav ja sellest tuleb hoiduda. Et seda ära hoida, võib tarbe korral keelda isegi püsside laadimise. Liikumine ahelikus teostatakse koondatud vahedel. Kui ees on vastase takistused, siis need jalaväe enda jõul vaikselt kõrvaldada. Kuna öösi on alati võimalikud vastasega käsitsi kokkupõrked, siis olgu püssid tägistatud. Vastase valgustussignaalide andmisel tuleb liikumine lõpetada ja kiiresti maha heita.

Rännakuks on vaja usku, vaimustust ja hoogsust. Sissemurdeil tuleb kunstlikult valgustada rünnatavaid kohti. Rännakuid ei võeta ette mitte liig sügavale — kõige enam kompanii, äärmisel juhul pataljoni, varu-

Narva Maleva sekretär E. Saks 50-aastane

Aastavahetusel, 31. detsembril 1938. a., sai Kaitseliidu Narva Maleva sekretär res.-sõjaväeametnik E. Saks 50 aastat vanaks. E. Saks sündis 31. detsembril 1888. a. Narvas. Lõpetas Narvas Vladimiri kooli, mille järele täiendas end iseõppimise teel.

1910. a. asus sundaega teenima vene 6. Husaari-polku, kus oli polgu staabis noorema ja vanema kirjutajana. 1916. a. ülendati sõjajaegseks ametnikuks ja

deni. Et vastase vastulöögid on alati võimalikud, siis pärast sisse-murret tuleb kiiresti osad korraldada, organiseerides neid vastupanuks, kaitstes rinnet, tiiba ja seljatagust ja luues sidet järelosadega. Juhi ülimald mureks on hoida väed koos ja varud saadaval. Tiivad peavad olema alati kindlalt kaitstud. Juba enne sisse-murret on vaja organiseerida tiivakaitse, kasutades selleks srtv. või rk. tulid.

Õise kallaletungi teostamine on üldse raske, see pärast tuleb see juba päeval hästi ette valmistada. Õisi kallaletunge võivad edukalt läbi viia julged, hästi distsiplineeritud ja suurte lahingukogemustega üksused, juhitud osavate juhtide poolt.

Õine kaitse. Kaitse õösi on kergem pealetungist. Kaitsejale on suureks soodustuseks see, et ta tunneb paremini maastikku, saab varakult organiseerida tulesüsteemi ja viia läbi tarvilised tule-ettevalmistused. Kaitsejale võib õösi ära kasutada relvaliikide tuletoetust maksimaalselt.

Kaitse harilikult eelserv on kõvendatud ja varud on sel lähedal. Julgestuspostide võrk peab õösi olema eriti tihe. Kaitse ei tohi kunagi rebeneda. Igasugune tahapoole valgustamine võib kergesti välja kutsuda paanika, mis on eriti ohtlik öötingimustes. Õösi ei ole vajadust katkemata kaitsejoone järele, vaid kaitse teostatakse toetuspunktide moodustamisega ja võimalike

määrati sama polgu asjaajajaks, missugusel kohal ta teenis detsembri lõpuni 1917. a.

Tuli Eestisse detsembri lõpus 1917. a., kus määrati Ratsapolgu asjaajajaks, millisel kohal oli 31. jaanuarini 1918. a., mil polk enamlaste surve all laiali läks. Sakslaste okupatsiooni ajal teenis Ratsapolgus asjaajajana 7. märtsist kuni 5. aprillini 1918. a. Saksa okupatsiooni langemisel teenis Narva miilitsa 2. jaoskonna ülemana.

2. detsembrist 1918. a. kuni 10. juulini 1919. a. oli teenistuses 1. ja 2. Ratsapolkudes asjaajajana.

10. juulist 1919. a. kuni 1. jaanuarini 1925. a. teenis sõjaväekontrollis ja riigikontrolli sõjaväe osakonna kontrolörina, vanema kontrolörina ja vanema reviidendina.

6. märtsist 1925. a. asus teenistusse Kaitseliitu, al-guses Peastaabi majandusülema k. t. ja 24. märtsist Narva Maleva sekretärina.

Seega täitus E. Saksal oktoobrikuus s. a. Eesti riigi teenistust 20 aastat ja riigiteenistust üldse 27 aastat.

Peale oma otsese ameti on E. Saks liikmeks mitmes Narva seltskondlikus organisatsioonis. Ta on tegev 1. jalaväerügemendi tagavaraväe-ohvitseride sektsioonis, tuletõrje linna kogus, Eesti Punase Risti komitees, Meestelaulu Seltsis, riigiteenijate laenu-hoiukassas; viimases ta on tegutsenud valituna revisjonikomisjoni esimehiks 10 aastat.

Teenete eest on E. Saksale annetatud V klassi Kotkarist, III klassi Valgerist, tuletõrje hõberist, Naiskodukaitse teenetemärk, Noorte Kotkaste „Aitaja märk“ ja Narva Maleva rinnamärk.

E. Saks on laialdaste kogemustega ja suure kohusetundega pealik. Oma lahke iseloomu ja korrektse käitumisega on ta võitnud üldise lugupidamise nii maleva peres kui ka seltskonnas.

Soovime juubilarile tema 50. sünnipäeva puhul parimat õnne ja veel kauaks jõudu ja tahet jätkata vastutustähtsast tööd Kaitseliidu peres.

lähiste sulgemisega. Nende punktide vahel sünnib liikuv kaitse ja valmistatakse ette tuletõkkeid.

Suur ja vastutav ülesanne on julgestusosadel. Neid tuleb tihti värskendada ja täiendada. Julgestusosad asuvad õösi lähedamatel kaugustel. Sidet julgestusosade ja peajõudude vahel peetakse valgus- ja teiste signaalide kaudu. Julgestusosade taandumise teed ja tagasituleku ajad olgu rindele alati teada. Varuosad seisku löögivalmis ja neil olgu peensusteni välja töötatud vastulöögi kavad.

Lahingu katkestamine. Normaalselt see teostub õösi. Vastasest lahtikiskumine, katte- ja vahepositsioonide sissevõtmine ja uuele positsioonile asumine võetakse ette peamiselt pimeduse kattel.

Vägede vahetamine ja ümbergrupeerimine on mõeldav ainult õösi. Et see vastasele ka õösi ei oleks märgatav, tuleb see läbi viia äärmise ettevaatuse ja hoolega.

Vägede varustamine kõige vajalisega sünnib ka õösi. Seljatagusel varustajal tuleb samuti täpselt kinni pidada öödistsipliinist ja maksimatest korraldustest. Need ei tohi kunagi olla rindeüksuste avastajaks.

Kõigest ülaltoodust näeme, et tegevusi õösi on väga palju. Kui puhkusest sõjas üldse võib juttu olla, siis on vahet võimalik seda anda enne päeval kui õösi. Öö on ja jääb sõjas väga tähtsaks tegevusajaks. Nii

Kaitseliidu Peastaabi vanem relvurohvitser N. Mirt 50-aastane

12. jaanuaril s. a. sai Kaitseliidu Peastaabi vanem relvurohvitser nooremleitnant N. Mirt 50-aastaseks.

N. Mirt on sündinud 12. jaanuaril 1889. a. Narvas. Õppinud Narva linnakoolis, hiljem täiendanud end mitmetel erikursustel elektri ja masinaehituse alal, juulis

1916. a. lõpetanud Iževi relvakooli ja 1929. a. Tallinna Kolledži. Sooritanud eksternina 1933/1934. a. katsed Vabariigi Sõjakooli juures, mil puhul ülendatud tagavaraväelipnikuks; vastava täienduskatse sooritamisel ülendatud nooremleitnandiks 1938. a.

N. Mirt kutsuti sõjaväeteenistusse 1910. a. ja ta määrati 94. Jenissei jalaväepolku. 1911. a. ta viidi relvatehnikakotta, kus vastavate katsete sooritamisel on tõusnud alammeistri kutsesse relvade alal. Maailmasõja puhkemisel läks polguga ühes rindele ja võttis Poolmaal lahingutest osa, saades haavata ja põrutada. Lõpetas 1916. a. Iževi relvakooli, mille järele tõusis relvameistriks-relvatehnikuks ja ühendati sõjaväeametnikuks. Töötas oma kutse alal mitmetes väeosades. Lahingutes ülesnäidatud vahvuse ja hoolsuse eest oma teenistuse alal omab mitmed Vene aumärgid. Teinud läbi Vene kodusõja valge väe koosseisus, tuli N. Mirt 1922. a. algul kodumaale, kus ta astus teenistusse Sv. Varustusvalitsusse relvade alal. 15. juunil 1929. a. võeti N. Mirt teenistusse Kaitseliidu Peastaabi relvatehniku kohale. 16. oktoobril 1934. a. koosseisude ümberkorraldamise puhul määrati Kaitseliidu Peastaabi vanema relvurohvitseri aj. k. t. Vabatahtliku kaitseliitlasena kuulub N. Mirt Tallinna Maleva Kalevi malevkonna koosseisu mlv. õppealiku abina. Omab teenete eest Kaitseliidus Kotkaristi V kl. ja Valgeristi III kl. teenetemärgid.

N. Mirt omab suuri teeneid Kaitseliidu relvaala korraldamisel ja relvaseppade väljakoolitamisel, millele ta on pühendanud täie innuga oma kauaaegse praktikaga omandatud põhjalikud teadmised ja töö vilumuse. Oma kaasteenijate keskel on N. Mirt tuntud sõbraliku, vastutuleliku ja osavõtliku inimesena.

Soovime talle tema tähtpäeva puhul palju õnne ja head edu ka edaspidiseks tööks ja eluks.

ei või jätta ööd tagaplaanile, vaid peame seda arvestama palju tõsisemalt.

Õine tegevus aga nõuab suuri kogemusi ja seepärast peame juba rahu ajal end harjutama kõigiks tegevusiks öösi.

Õise tegevuse raskus lasub peamiselt jalaväel. Teisi toetavaid relvaliike, nagu suurtükiväge, soomusjõude ja lennukiväge, saab kasutada vähem edukalt ja ainult erijuhtumel. Ratsaväe tegevus, eriti retkede sooritamisel, on siiski mõeldav.

Mida tuleks silmas pidada öiste õppuste korraldamisel ja läbiviimisel Kaitseliidu üksustes?

Õisi õppusi tuleks esialgu korraldada väiksematele üksustele (jagu) ja alles nende väljaõpetamisel minna järk-järgult üle suuremate (rühm, kompanii) üksuste tegevusele. Iga õppus tuleb hoolikalt ette valmistada ja juhtidega maastikul läbi mängida. Õppus olgu kahepoolne. Kui see ei ole võimalik, siis vastane ära tähistada üksikute selleks väljadrillitud meestega.

Õppus ei võiks olla keeruline ja komplitseeritud, vaid võimalikult lihtne. Tegevus ruumis ei võiks olla liig ulatuslik, vaid märgid olgu lähedastel kaugustel. Iga tegevuse eel tuleb õnnetuste vältimiseks tarvitusele võtta kõik võimalikud ettevaatuse abinõud, s. o. ära korjata lahingumoon, keelda tulistamine pauklaskemoonu lähedastel kaugustel jne.

Õppustel tuleb suurt rõhku panna öödistsipliini hindamisele (mitte suitsetada ja valgust näidata, pidada äärmist vaikust, liikumisel mitte maha jääda, vaid hoiduda juhi lähedale ja jälgida tema korraldusi, püsse asjatult mitte paugutada, tunda leppesignaale, vastase valgussignaali ilmutamisel heita maha ja jääda liikumatult lamama jne.).

Õiseks tegevuseks võiksid olla:

- luureretked lahinguülesandega, kus üks pool teostab retke ja teine on julgestusosaks;
- liikumised kinnisel ja tundmatul maastikul kompassi järgi ja ilma;
- õine positsiooni vahetamine;
- osadele varustuse toimetamine eesliinile;
- puhkuse kaitse jne.

Tegevust tuleb hoolega kontrollida, ettetulnud vead põhjalikult läbi uurida ja parandada. Igale õppusele järgnegu arutus.

Õised tegevused annavad häid õpiseid ja kogemusi, neid tuleb võtta vaid väga tõsiselt ja läbi viia suurima ettevalmistusega.

Õised õppused on ka huvitavad ja võidavad kindlasti osavõtjate poolehoidu, kuna nad on jälle midagi uut. Kui malevad suudavad neid õppusi üksustes korraldada talve ja eeloleva suve jooksul, siis ei tule sel alal ka sügismanöövris raskusi.

P. L.

Punapark ja Aidu alepõletaja

Peaaegu muinasjutt

1.

Aeg oli saabund hullumeelne, julm, mil oma emal löödi lõhki kulm... mil mahakäänd öö musta võigas vaim, kel endas jumalast kõik kustund aim, pea tõstnud — roomav sajaljalgne ilgus — ei mitte inimene, loom vaid pilgus kui sõge-jõhker metsi muinastõuras, ei, — nagu saadan venna veres jõuras: ideelisi ja ausaid inimesi nüüd esindas vaid põhja saastavesi. Ei säärast aega maa peal oldud näht, sest saadik Petlemas mil tõusis Täht. Küll olid ennemgi ju sõidind sõjad, teind talguid verisemaid taprid, kaak ning vedand inimesi lehalalõjad ja naised noored olnud — sõjasaak, mõök rikkaid, kuningaiki kukutand, katk mehi mehisemaid hukutand ta talus kukelaulu lõpetand. Kuid siiski ajad — armu õpetand. Nüüd madalad instinktid vallandusid ning nagu marutaudi haigestusid ei üksikud, vaid sajad tuhanded! Ja nagu amokjooksus sõõstisid need kui ketist põrgupeniid kirjus jõugus maa meie peale idast, lõunast rõugus, kes ütleb lõpuks — kelle käsul, süül! Ja pääsu polnud tagaetuil: nüüd keldreis, seinte ääres, väljakuil, kus aga juhtus, tehiti lihast püül... Linlane oigas haavatuna urus, mees küla ahastades kaebles kurus ja kehuki talur tardus kiviks taarnas — surm kõikjal aina kraaksus mustas kaarnas. Ei küsitud, kas vahel kõrvalkald — üks kõikjal võimutses vaid vägivald. End päästisid kuidagi veel ainult need, kes näitasid massmõrvareile teed ning valat veres käsi pesid või meeltesegaduses ühinesid maad vallutava punapargiga*) ja veeresid kui rullid sellega maast üle, vaatamata tagasi ja tõstmata pead — üha edasi. Ja nõnda järjest uusi küüned tondi maad lämmatades hõlmasid maakondi. Ta lähenedes jahmus hirmsas aimus ka eland seegi kes vaid tõe vaimus. Hing üksik mõni veel ehk primitiivne ja teine ohrast tarkusest naiivne võib-olla uskus tormi möödumist ja — kanda tuli nendel nende rist: nad aeti nagu koduloomad sappa ja võeti — alasti kui talled — tappa, kuis nõudis punatimukate kirg. Kas saabugi ei inimhinge virg? Ei üksiku ehk sügavaluline — see oli kogu rahva katsumine.

*) Park — salk, hulk, näit. sõdurite-, rõõvlipark jne. Vana eesti sõna, esineb ka Wiedemannis.

2.

Kas tõesti meeled, mis kui kivistund, ei vabane ju rõhust painaja? „Poeg, tõuse, katsu vargsi vaadata, kas mitte põhjas ristteel rivistund ei ole vennatarmu tungla kandjaid, me kergitajaid südamate valu ja maale jälle vabaduse andjaid?“ taat kuskil küsib, kui on hommiktund — nü aknas kerge ahutuse märk — maakolkas, millest öudne punapark on möödund juba, juhuslikult talu ja selle rahvast puutumata jättes. „Ma äsja nägin imelist üht und,“ taat jatkab, tõstes jalga pastlarätes ning kängitsemata teist nüüd asudes: „Maa oli, nagu ilmsi, rusudes, kuid äkki läbi pakase ja öö käis nagu hele virmalistevöö üks hele juga üle taevaste — ja valge oli kogu maa ja tee. See oli nagu mingi märguanne! Ma mõliti: ootkem, tuleb abi... Ja siis ma kuulsin: kajas ratsukabi... Ja tõesti poeg muistse mehemele taas asus esivanemate teele, et hävitada võõra võim ja vanne. Ta oli, kummaline, siin u nägu. Ja kukkus, kuuldus jälle, vaenukägu... Kas tõega hommik uus kui ahetaab, siis võetakse püss ja kas või ahing ning algab punastega kibe lahing, mis viimaks võõra võimu vahetab?“ „Sorts, siiani me maale võisid astu, nüüd Aidu all saad löögi vastu!“ veel kuulsin ütlevat sind kindlal meele ja mulle näis kui kõuekõval häälel, nii rääkis taat ja oma jalga kängis. „Mis Aidust räägid ja kus asub see?“ poeg küsib kurvalt konutades sängis. „See on seal ülal, Põltsamaalt kust tee võib kiviaia juure alla puie.“ „Küll kummaline,“ ütles äkki, muie näol, noormees, „kujutle: ka mina säärast und nägin täna, algul ebamäärast, kuis olin kuskil kiviaia ääres ning tulistasin sajapäiset lohet. Ka sina olid seal, haav kuras sääres, ja öelsid mulle, hoides oiet-ohet: „Oh luulelendu, unes unistust, kas täna ristime nüüd vabadust?“ Mul lahing jatkus, teadsin, innus — kuni mu äkki võltis teise kufu uni. See oli tõsine ja naljakas ning algul — ütlen nii — mind hirmutas. Ma olin võõrastega teel, kel rutt, ja oli kõik kui elav muinasjutt...“

3.

„Kesk metsa elas üksi tea mis mees, võib-olla mõni alepõletaja. Tal oli hurtsik — väike palgimaja — just ühe kauni metsajärve ees

ja — mõtlesin ma — kummaline küll — tend rahaldas ta vaikelu idüll. Ta kalastas ning pühkis ukseesist ja nagu haigeist hoidus inimesist. Ta nagu meelega ei tundnud teisi, ja teised, ehk kui tahtnukski, ka teda, ning ammugi ei teadnud keegi seda, ta juure õigupoolest kuidas reisi. Seal äkki juhtus külmal talvekuul, et julmi vennatappajaid ümber keksis ning suure metsa viimaks ära eksis. Küll kihutasid, sõitsid sinna-tänna, kui lõpuks kuskilt ninna kandis tuul teest vastu mõrvareile suitsuhänna ning saabutigi metsamaja manu, mis eemalt lumest näis kui valge tanu. Mees istus parajasti omas saunas kui üksik härehernes oma kaunas ja tema liigutand ei kulmugi, kui järsku uksest sisse astuti ning öeldi imestunult: „Turteltui, see on kes pärapõrgulist burzui? Tood ruttu toidud-joogid lauale või kõnnid kohe oma hauale!“ Mees vastas üsna rahulikult: „Kui te teada tahate — mu nimi Nui ja töötü ma ju Mahtra sõjast saadik.“ „Siin, vaata, meie püssiraud ja laadik,“ jõuk vastas iruitades, „mis siin pikalt: leib, liha, puder, mesi otsi süia ja metsast tuleb siis meid välja viia. Me kõike võtame, mis võtta rikkalt, ja sina siin ju kõva peremees...“ Sa tead muidugi, kes sinu ees?“ „Jah, justkui tuttavaina, saksad, näite. Ehk enne õhtusööki saunas käite?“ mees lausus lahkesti: „Kas vihtlete?“ „Nõus! Anna saun siis ka, mis saun on meile, ning vaata, et ka hästi heidad leili!“ „Jääb sellega!“ nüüd ütles peremees, kes elas üksi selle metsa sees, ja hüüdis korraga: „Nüüd nuiaid nurgast!“ Ja otse sündis muinasjutuime, ei millele me päevil ole nime: käis kolin kuskilt ülalt parteurkast ning üldse ennemalt ei peatund, et toas neid tosin, õues aga mägi... Ja hoolsalt hoopes hakkas andma kui vast alles esimene jändrik nui, kui juba pillat püssid pages park, suits sinine vaid järel maas üks märk, ning üldse ennemalt ei peatund kui oli joosnud riigi piirest välja... Näed, tõsi tõeks ja nali jälle naljaks, — vaat, millist mina täna nägin und.“

4.

Käis Aidu lahing. Mehi käputäis, kel polnud muilt kui endilt loota abi, kes kaotand kõik, kuis vaenlasele näis, jäid peatuma kiviaia manu, siin korraldades äkki vastupanu, ning tegid oma tuliristsed läbi.

Naiskodukaitse Keskjuhatus tegevus

1. dets. 1937. a. – 30. nov. 1938. a.

Möödunud tegevusaastal NKK Keskjuhatus tegutses eelmiste aastate eeskujul NKK üld- ning erialalise tegevuse suunamise alal, korraldades selleks ringkondade esinaiste ja ringkondade osakondade vanemate koosolekuid ning jälgides NKK tööd kohtadel. Töötati välja erialade kodukordi.

Tähtsaimaks sündmuseks möödunud tegevusaastal oli NKK ülemaaline kogunemine Tallinna, et osa võtta Vabariigi XX aastapäeva tähistamise paraadist. NKK liikmeid esines paraadil 2000. Samal ajal tuli NKK-l toitlustada paraadist osa võtvaid kaitseliitlasi, noorkotkaid ja kodutütred. Pealeselle võttis NKK Tallinna ringkond enda peale väliskooride toitlustamise. NKK Harju ringkond korraldas einelauad kodumaiste kooride ühiskortereis.

Esmakordselt katsetas NKK Keskjuhatus NKK-le tulusid hankida majanduslikul teel, kirjastades NKK embleemiga märkmikke ja andes välja 3 seeriat NKK elu kujutavaid piltpostkaarte, ning sõlmides lepinguid äridega NKK embleemiga artiklite turule laskmiseks.

Tähtsaks edusammuks NKK elus möödunud aastal tuleb veel pidada NKK ringkondadesse palgaliste asjaajajate ametiseseadmist, kuna senini kõik NKK töötoimus vabatahtlikkuse alusel. Allpool toon üksikasjalise kokkuvõtte NKK Keskjuhatus tegevusest möödunud aastal.

Administratsioon:

NKK Keskjuhatus töötas järgmises koosseisus:

A. Jeets, A. Kuperjanov, L. Samkov ja A. Uus.

NKK Keskjuhatus tegevusest möödunud aastal on peetud 18. Koosolekuid NKK Keskjuhatus arutas: ülemaaliste kursuste, õppepäevade ning koosolekute korraldamist; NKK erialalise tegevuse arendamist; tööjaotust NKK Keskjuhatus liikmete vahel; NKK Keskjuhatus liikmete ja osakondade vanemate vahekordade ja kompetentsuse formeerimist; mitmesuguste NKK embleemiga esemete müügile laskmist; majandusliku fondi asutamist nimetatud artiklite müügile saatmiseks; NKK 10-a.

Naiskodukaitse talvisel toitlustamisel

tegevuse jäädvustamiseks albumi väljaandmist; NKK liikmeile mitmesuguste riitusesemete soetamist; töötati välja NKK king.

NKK erialalise tegevuse arendamiseks töötasid Keskjuhatus juures järgmised osakondade vanemad: A. Kuperjanov — toitluse alal, dr. L. Juham — sanitaarialal, H. Tamme — majanduse alal, L. Raud — varustuse alal, S. Kass — kehakasvatuse alal. Kultuurivanema kohalt lahkus elukoha muutmise tõttu

*Kuis õieti läks vastuhakuni,
ei saadud algul aru isegi,
ent need, kes siiani vaid taganend,
ei lasknud lahinguta võita end
siin täna Aidu juures: keegi (kes,
ta nimi hiljem kõigil ununes),
kui hakkas lähenema vaenlase
kett keti järel üle lumes tee
ja muudkui aga trügis ligemale,
nüi hoogsa tule avas vastu talle,
et jahmus punapark ja ennatas!
See teisi aidulasi üllatas
ka ja nad nagu unest äratas:
nad nagu ühest rinnast kisendid
ja — marulise tule avasid
maakaitsejad ühiselt süis sihi pihta.*

*Ja nõndap äkki lahing lahti käratas:
läks teele kuulisadu sisistes,
mis tundus nagu keegi külma vihta
maasaunas karastanuks kerises.
Küll vastuseks maakaitsejad külvati
šrapnellidega vihasemalt üle
ja künti puruks ees neil nurmesüli,
kuid juba eemalt külje pealtki lasti
ja rünnati sealt punast ägedasti
nüi kartmatult ja uskumata vahvalt —
ja tugev vaenlane ei pidand vastu!
Ta põgenes ning oma paguteel
ei saand ta enam mahti sammu astu,
vaid muudkui järjest, üha, veel ja veel
sai aina lüüa väikselt eesti rahvalt.*

*Kes tahab, ärgu seda uskugu,
kuid räägitakse, et üks väike mees,
kes metsas seni alet põletanud,
maalt punaparki pakku peletanud:
ta olnud Aidus võitlusalgatajaks
ja teiste meeste suureks julgustajaks.
Ja vahvalt lahingusse kõigi ees
on tormand temaga üks talupoiss,
kel kodu kuskil Kaarepere sois
ja kelle isa samas lahingus
saand haavata seal maantee algab kus.
Kes tahab, ärgu seda uskugu,
et mõeldavad ka meie kaunil ajal
— mil elame kõik valgusvaimu najal —
on õudsed muinasjutud, õndsad imed
ja ... väikesed sangarid, kel pole nime.*

E. Viirsalu, tema asemele astus kultuuriala vane-
mana J. Steinmann.

Haiguse tõttu lahkus 1. aprillist s. a. ametist NKK
peasekretär M. Arak. 1. veebruaril s. a. lahkus sa-
muti haiguse tõttu asjaajaja A. Kõiva. 1. aprillist s. a.
töötab asjaajajana NKK Keskjuhatus juures S. Sõerde,
kuna peasekretäriks seni ei ole leitud asendajat.

Möödunud tegevusaasta jooksul on korraldatud
koosolekuid ja nõupidamisi järgmiselt:

ringkondade esinaiste koosolekuid — 4;

ringk. toitusvanemate koosolekuid — 4;

ringk. kehakasvatusevanemate koosolekuid — 4;

ringk. nõuandearstide ja ringk. sanitaarvanemate
koosolekuid — 4;

ringk. kultuuriosakonna vanemate koosolekuid — 2;
mitmesuguseid muid koosolekuid ja nõupida-
misi — 8.

Keskkoogu käis koos 2 korda, revisjonikomisjon re-
videeris NKK Keskjuhatus arvepidamist ja asjaaja-
mist 2 korda.

Töötati välja NKK sanitaar- ja toitlusosakondade
kodukorrad, samuti rivimäärustik, ning pandi need ajuti-
selt kehtima. Parandati ja täiendati NKK matuse-
korda, töötati välja NKK matusepärg ja pärjalint.

Kodukorra alusel pandi maksuma kindel töö ja ko-
hustuste jaotus NKK Keskjuhatus liikmete vahel.

Väljatöötamisel on sama tööjaotuse printsiip ka
ringkondade ja jaoskondade tarvis. Paljundati NKK
põhimäärusi ja kodukordi ning pandi maksuma nende ja
kõikide kodukorra täienduste ja põhimääruste hoid-
mise alused.

Normeeriti NKK Keskjuhatus ja NKK Keskjuha-
tuse juures töötavate osakondade vanemate vahekor-
rad ja kompetents, sama on väljatöötamisel ka ring-
kondade ja jaoskondade tarvis.

Töötati välja ringkonna ja jaoskonna tegevus-
kavade alused; massitoitlustuskavad, jaoskondade toit-
lus- ja sanitaarõppepäevade näitlikud kavad, ringkon-
dade ja jaoskondade asjaajamise ja arvepidamise
alused.

Ringkondades sanitaarõppepäevade korraldamiseks
seati ametisse 15. sept. s. a. sanitaarinstruktor Anna
Rühka. Otsustati ametisse seada instruktor ka
massitoitlustuse alal.

Õppetegevus:

3.—5. jaan. 1938. a. toimusid Tondil Üh. Sv. Õppe-
asutustes NKK kehakasvatusevanemate kursused 67 osa-
võtjaga. Kursuse ajal (4. jaan.) oli esimene kehakas-
vatusevanemate nõupidamine.

Tehti eeltöid esimeseks sanitaarlaagriks, mis pidi
toimuma augusti algul, kuid ruumide mittedaamist tõttu
jää pidamata.

20.—22. aprillini s. a. toimus KL Tallinna Maleva
ruumides rivijuhtide kursus 41 osavõtjaga.

29. ja 30. okt. s. a. olid kehakasvatuse osakonna
vanemate kursused 69 osavõtjaga.

27.—29. okt. s. a. korraldati kursus ringkondade
asjaajajatele. Kursusest võtsid osa kõikide ringkondade
asjaajajad ja 1 NKK liige Sõmerpalu jaoskonnast.
Ettekannetega esinesid NKK Keskjuhatus liikmed.

Massitoitlustuse ala:

10.—15. jaan. 1938. a. toimusid Üh. Sv. Õppeasutus-
tes NKK toitlusvanemate kursused 147 osavõtjaga.
Kursuse lõpetanud NKK liikmed asusid tööle NKK
ringkondadesse ja jaoskondadesse toitlusvanemina.

16.—18. sept. s. a. toimusid KL laskemeistrivõistlu-
sed, toitlustamine oli NKK kätes. Toitlustamist orga-
niseeris ja korraldas üldiselt NKK toitlusvanem A.
Kuperjanov.

Sanitaarala:

Tehti eeltöid sanitaarlaagri korraldamiseks ja va-
nemate samariitlaste kursuks. Töötati välja sanitaar-
õppepäevade näitlikud kavad. Seati ametisse sanitaar-
instruktor.

Varustusala:

Oldi vahetalitajaks ringkondadele mitmesuguse
varustuse muretsemisel, vahendati massitoitlustusnõude
ja nende pakkimise jaoks kasti tellimist, pesuriide mu-
retsemist jne.

Astuti kontakti äride ja ettevõtetega NKK liikmes-
konnale sukkade, kingade, kleidiriiete ja muude riietus-
esemete valmistamiseks. Lepiti kokku äridega NKK
embleemiga esemete turule laskmise asjus: „Kave“ —
šokolaad, „Orto“ — kümbalus- ja tualettseep, kõlnevise
ja lõhnaõli, „Kaarmann“ — NKK embleemiga tassid —
kõikide nende esemete pealt saab NKK Keskjuhatus
kindla läbimüügiotsendi. Oma algatusel laskis NKK
valmistada märkmikke ning kirjastas 3 seeriat NKK
elu kujutavaid postkaarte.

Majandusala: NKK Keskjuhatus juure moo-
dustati majanduslik fond eespooltoodud artiklite müügi
korraldamiseks ja loetletud äridelt saadava tulu kasseer-
rimiseks.

Kultuuriline ala: Koostati Vabariigi 20.
aastapäeva eelõhtu tähistamise kava ning materjalid
kultuuri osakondadele kohtadel tegutsemiseks.

Kehakasvatuse ala: Arendati NKK rivilist
väljaõpet ja aidati kaasa kehakasvatuse osakondade
väljaarendamiseks kohtadel.

Kodutütred. Töötati tihedas kontaktis Kodut.
Vanemaga, aidati kaasa kodutütarde suvekodu korral-
damisel, kandes NNK liikmete toitlustajate ülalpidam-
ise kulud, ja aidati kaasa noorteorganisatsioonide
ühendamise küsimuse lahendamisel.

Kontakt ringkondadega toimus esinaiste ja osakon-
dade vanemate koosolekute kaudu. Esinaine on külas-
tanud ringkondi 4 korda, kultuurivanem 6 korda ja
toitlusvanem 1 kord.

Koostöö teiste organisatsioonidega oli kõigiti koos-
kõlaline ja sõbralik. NKK võttis osa Vabariigi 20.
aastapäeva tähistamise eelõhtust, rahvariide ja rahva-
tantsude elustamise tööst, astus ülemaalse karskus-
nõukogu liikmeks, aitas kaasa kodukaunistamise hoog-
tööle, töötades ülemaalse komitees, kutsudes üles
NKK üksusi kodukaunistamise aktsiooni teostamiseks
kohtadel ning juhtides jaoskondade tähelepanu sellele,
missuguseid kodukaunistamise ülesandeid NKK-l esijoo-
nes tuleb täita.

E. Männik,

Naiskodukaitse esinaine.

Tallinn-Valkla teatesuusatamise lähe Kadriorus piirivalve kordoni juures

Tallinn-Valkla-Tallinn

Presidendi auhinna võitis 1939. a.
Narva piirivalvejaoskond

Tänavune Tallinn-Valkla-Tallinn teatesuusatamine Vabariigi Presidendi rändauhinna ees algas laupäeval, 7. jaan., Kadriorus piirivalve kordoni juures täpselt kell 14.50. Osavõtt oli rekordiline — startis üldse 20 meeskonda, kusjuures üks meeskond ei saanud pealeselle hilinemise tõttu enam kaasa teha. Lähtele oli kogunenud hulgaliselt talispordihuvilisi, eesotsas talispordiliidu esimehe G. L a a n e k õ r b i, Harju Maleva pealiku kol. K. S a a r e, 10. üksiku jalaväepataljoni ülema kol. J. L e p a ja Tallinna Maleva pealiku major J. L i n t s i g a.

Lähtejoonele asus numbrite järjestuses 20 esimese vahetuse suusatajat, kuna teiste vahetuste suusatajad, tegelased ja kohtunikud sõitsid omnibustes, veoautodel ning sõidautodes; koos sõidukite-karavaniga sõitis ühes ka riigi ringhäälingu reportaažiauto. Kohe algul stardis asus Tallinna prefektuuri meeskonna esimene suusataja E. Tartu teistest ette, temale järgnesid 1. diviisi ja Narva piirivalve-meeskondade esimesed vahetused.

Esimese vahetuse lõpetas siiski esimesena Narva pii-

rivalve suusataja M u n a k ajaga 26.51 min., jättes Harju malevlase U h k a i teiseks ajaga 27.22 ja Tallinna-Harju prefektuuri mehe E. T a r t u kolmandaks ajaga 27.51 min. Neljas oli 1. diviisi staap ajaga 28.10, viies Lääne Malev 28.31 ja kuues Narva Malev 28.43 min. Aegades väike vahe näitab, kuivõrd tasavägine oli võistlus.

Teise etapi Irust Kroodini kattis eriti hästi kaitseliitlane K a m a r, viies Harju Maleva üle minutilise eduajaga juhtimisele. Narva piirivalve mees Väli pidi enne vahetust veel teisegi mehe mööda laskma — selleks osutus üllatuslikult kaitseliitlane Tikerman Lääne malevast. Esimese kuue hulka jõudsid üllatuslikult ka Harju Maleva II ja Sakala Maleva meeskonnad, jättes teised selja taha. Teise vahetuse järele oli meeskondade järjestus: 1. Harju Malev 51.25; 2. L ä ä n e Malev 52.32; 3. Narva piirivalve 52.42; 4. Harju Maleva II meesk. 53.41; 5. Sakala Malev 55.04; 6. Tallinna garnison 55.31 min.

Teise vahetuse järele juhtis Harju malev umbes

300-meetrilise edumaaga. Kolmandas vahetuses arenes duell narvalase Prantsa ja harjulase Säraki vahel vägagi pinevaks, lõppedes siiski narvalase eduga. Kolmanda vahetuse järele oli meeskondade paremusjärjestus: 1. Narva piirivalve 1.20.40; 2. Harju Malev 1.21.15; 3. Lääne Malev 1.22.12; 4. Tallinna-Harju prefektuur 1.25.10; 5. Tallinna Maleva I meesk. 1.26.10; 6. Harju Maleva II meeskond 1.26.18.

Kolmanda vahetuse järele juhtisid Narva piirivalvurid umbes 150-m edumaaga. Siis läks lahti pinev duell Narva ja Harju ankrumeeste — olümpiasuusataja Vello Kaaristo ja E. Siitani — vahel. Ullatuslikult juba esimese km järele suutis Siitan teha Kaaristo 150-m edumaa tasa ja edasi läks võistlus rind-rinnaga. Mõlemad püsisid vaheldumisi vedades takjana teineteise kannul.

Umbes poolteist kilomeetrit enne lõppu suutis Kaaristo siiski end võimsa lõppspurdiga rebida Siitanist ette ja ta saabus finiši ainult neli sekundit enne Siitanit! Kolmandana läbistas finiši Lääne maleva ankrumees Kaasikov, neljandana Tallinna-Harju prefektuuri ankrumees Jakob Tartu. Meeskondade järjestus Tallinn-Valkla suusatamises osutus järgmiseks:

1. Narva piirivalve-jsk.	2.16.30
2. Harju Maleva I meesk.	2.16.34
3. Lääne Malev	2.20.08
4. Tallinna-Harju prefektuur	2.20.35
5. Narva Malev	2.24.59
6. Tallinna garnison	2.25.05
7. 1. jalaväerügement	2.27.21
8. Sakala Malev	2.27.32
9. Tallinna piirivalve-jsk.	2.27.55

Võitja meeskonna ankrumees Vello Kaaristo sõnas ise pärast finiši läbistamist, et konkurents oli nii äge, nagu pole enam rea viimaste aastate jooksul olnud. „Pidasin meeles vanu traditsioone ja pärjaviimist ja mul on suur heameel võidu õnnestumise üle äärmiselt kibedas konkurents.“ Võitjate saabumisel algas kohe vabaõhuaktus Valkla piirikivil langenud kangelaste mälestamiseks. Pühapäeval kell 14.00 algas Valklast tagasisuusatamine ning esimesi lõpetajaid oli oodata Russalka juure kella 16.00—16.15 paigu.

Valklast Tallinna tagasisuusatamisel olid peagu kõik meeskonnad teinud suusatajate ümberpaigutusi üksikute etappide suhtes. Narvalastel oli Valklast Jõeletmesse suusatamisel esimeses vahetuses Prantsa, Harju Maleval Uhkai ja prefektuuri meeskonnal V. Särak. Konkurents oli kibe ja esmakordselt saavutati tagasisuusatamisel sellel etapil paremad ajad kui sinna suusatahes. Narva piirivalve-jaoskonna meeskond asus tagasisuusatamisel kohe algusest peale juhtimisele ja püsis juhtival kohal kuni finišini Kadriorus.

Etapi Valklast Jõeletmesse läbistas kõige kiiremini Narva piirivalvur Prantsa, kes laupäeval oma võimsa spurdiga kolmandas vahetuses oli kindlustanud narvalaste võidu Tallinnast Valklasse suusatamises. Tema aeg oli eile 52.20 min. Teisena saabus Uhkai

(Harju Malev), aeg 52.58, kolmandana V. Särak (Tall. Harju prefektuur) ajaga 53.30 min. Need ajad on tunduvalt paremad laupäeval meeskondade ankrumeeste poolt saavutatud aegadest. Laupäeval suusatas Jõeletmest Valklasse kõige kiiremini E. Siitan (HM) 55.19 min., kuma aja paremuselt oli teine Jakob Tartu (55.25 min.) ja alles kolmas narvalane Vello Kaaristo — 55.50 min.

Seega oli narvalastel esimese vahetuse järele pooleminutiline edu harjulaste ees. Teises vahetuses Jõeletmest Kroodini Vello Kaaristo jõudis kaugelt ette harjulasest Kamarist, kellest selles vahetuses möödus E. Tartu (Tall.-Harju pref.). Parimad ajad selles vahetuses olid: Kaaristo (Narva p.-v.) 28.05 min.) Tikerman (Lääne Malev) 29.15 min., E. Tartu (Tall.-Harju pref.) 29.37 min.

Kolmandas vahetuses Harju malevlane E. Särak osutus kõige paremaks suusatajaks vahemaas Kroodilt Iruuse ja kattis distantsi ajaga 24.36 min. Teine paremuselt oli Vali (Narva p.-v.) ajaga 25.09 min. Viimases vahetuses Irult Kadriorgu lõi Tallinna-Harju prefektuuri suusataja Jakob Tartu küll harjulast E. Siitanit ühe minutiga, kuid E. Särak oli kolmandas vahetuses saavutanud niivõrd suure edumaa prefektuuri suusataja Hütti ees, et Harju Malev siiski veel võitis prefektuuri ligi viie minutiga. Viimase etapi kattis kõige paremini narvalane Munak — tema aeg oli 24.12 min. Teine paremuselt oli Jakob Tartu — 24.16 min. ja kolmas E. Siitan — 25.26 min.

Kui narvalane Munak oli finiši läbistanud, möödus rohkem kui paar minutit Harju malevlase Siitanit saabumiseni — Siitan läbistas finiši 2.52 min. hiljem Munakist. Kolmandana saabus finiši omakorda ligi kolm minutit hiljem Tallinna-Harju prefektuuri ankrumees Jakob Tartu. Meeskondade paremusjärjestus tagasisuusatamisel Valklast Tallinna kujunes järgmiseks:

1. Narva piirivalve-jsk.	2.08.48;	2. Harju Malev	2.12.40;
3. Tallinna-Harju prefektuur	2.15.30;	4. Lääne Malev	2.16.35;
5. Narva Malev	2.19.59;	6. Tallinna Malev	2.21.28;
7. Tallinna garnison	2.21.30;	8. Sakala Malev	2.21.52;
9. 1. jalaväe rügement	2.21.55;	10. Tallinna piirivalve-jsk.	2.24.52;
11. I diviisi staap	2.25.40;	12. Harju Maleva II msk.	2.28.40;
13. Tartu Malev	2.29.37;	14. Võru malev	2.30.50;
15. ÜENÜ Hõimla osak.	2.31.36;	16. 5. jalaväepataljon	2.32.34;
17. Lääne piirivalve-jsk.	2.37.37;	18. Harju Malev III	2.43.22;
19. Tallinna Malev II	2.43.28;	20. Valga Malev	2.50.55.

Kogu teatesuusatamise kohta osutusid, mõlemad otsad kokku võttes, paremateks meeskondadeks:

1. Narva piirivalve-jaoskond (Prantsa, Kaaristo, Vali, Munak) — 4.26.18.
2. Kaitseliidu Harju Malev — 4.29.14.
3. Tallinna-Harju prefektuur (V. Särak, E. Tartu, Hütt, Suuk, Jakob Tartu) — 4.36.05.
4. Lääne Malev — 4.36.43.
5. Narva Malev — 4.44.58.
6. Tallinna garnison — 4.46.35.
7. 1. jalaväerügement — 4.49.16.

8. Sakala Malev — 4.49.24.
9. Tallinna piirivalve-jsk. — 4.52.07.
10. Tallinna Malev — 4.55.16.

Tänavune Tallinn—Valkla—Tallinn teatesuusatamine oli järjekorras neljas. Esimese teatesuusatamise võitis 1936. a. Harju Malev ajaga 4.36.00, teise 1937. a. Narva piirivalve-jaoskond ajaga 5.25.40; kolmanda l. a. Harju malev ajaga 4.59.45.

Tallinn-Valkla-Tallinn teatesuusatamine lõppes piirivalve Narva jaoskonna meeskonna võiduga oma peakonkurendi — Harju Maleva esimese meeskonna — ees. Kui laupäeval Tallinnast Valklasse suusatamisel narvalased suutsid harjulasi võita ainult nelja sekundiga, siis pühapäeval tagasisuusatamisel oli narvalaste võit palju suurem — nad saavutasid harjulastest 2 min. 52 sekundit parema aja ja tulid seega üldvõitjaks koguaajaga 4.26.18, mis on rekordajaks kõigi seni peetud võistluste kohta. Harju Maleva meeskond jäi teiseks koguaajaga 4.29.14, Tallinna-Harju prefektuuri meeskond kolmandaks koguaajaga 4.36.05, millest jätkunuks kahel viimasel aastal esikohale tulekuks!

Kadriorus Narva maanteel piirivalve kordoni juures oli võitja meeskonna viimase suusataja vastuvõtt pidulik. Põlevate tõrvikutega noored tuletõrjujad moodustasid spaleeri, mille vahelt läbi sõitis narvalaste ankrumees M u n a k, kes läbibist esimesena finiši. Kalevi malevkonna orkester tervitas võitjat marsiga. Järgnes rongkäik Kadrioru lossi ette, kuhu teatesuusatamisest osa võtnud meeskonnad rivistusid Vabariigi Presidendi

tervitamiseks. Tervitustseremoonia toimus tõrvikute valgusel.

Vabariigi Presidendi K. Pätsi lossist välja astumisel tervitas teda talispordiliidu esimees G. L a a n e k õ r b, teatades, et äsja lõppes neljas teatesuusatamine Tallinnast Valklasse ja tagasi Vabariigi Presidendi auhinnale, kusjuures presidendi r ä n d a u h i n n a võitis teiskordselt üldvõitjaks tulnud piirivalve Narva jaoskonna meeskond.

Seejärel pöördus Vabariigi President K. Päts sportlaste rivi poole järgmise lühikese kõnega:

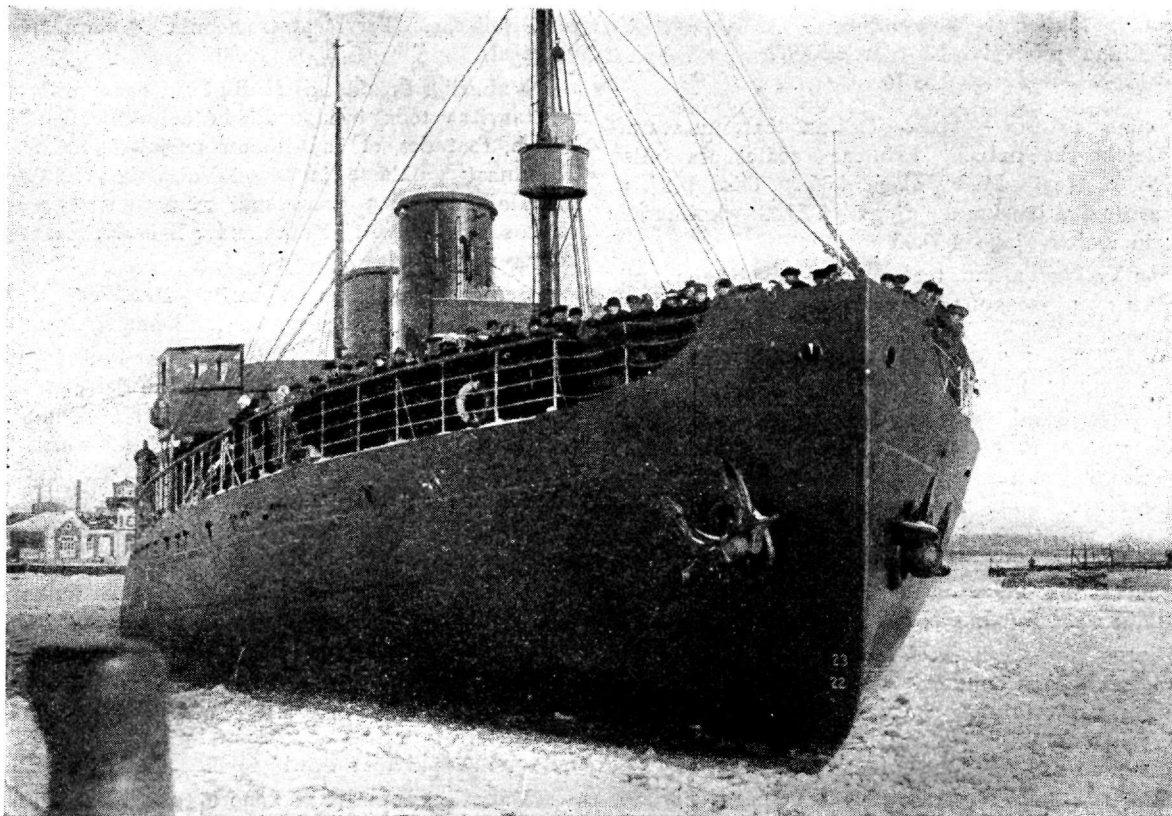
„Tublid sportlased! Meie, põhjamaa rahvas, k a r a s t a m e oma jõudusid mitte ainult soojal ajal, vaid ka kõige raskemal talveajal. Talispordi alal oleme teistest põhjamaa rahvastest maha jäänud, kuid viimase paari-kümne aasta jooksul vaba rahvana ka sellel alal suurte sammudega edasi jõudnud. Kui ma noormees veel olin, siis meil suusatamist veel ei tuntud. Nüüd on väljas ilusatel talvepäevadel suusatajaid kõikjal.

Loodan, et see üritus on eeskujuks hulkadele ja ilusaks teeneks talispordi arendamisel. Soovin, et see teatesuusatamine areneks ja jatkuks talispordi eduks ja n o o r u s e l e e e s k u j u k s. See teatesuusatamine näitab, kui kaugele võib jõuda, kui kindlalt harjutada. Täna teid selle ilusa spordi päeva eest ja soovin teile kõige paremat edu!“

Vabariigi Presidendi kõne lõppes ühise hümniga orkestri saatel ning suusatajad siirdusid linna, kus Kaitsealiidu hoones toimus auhindade jagamine.

Teatemeeskondade vahetus Iru koolimaja juures. Lääne Maleva üllatusmees Tikerman alustab teise etapi — Jõeletmest Kroodini — katmist

Esimesed Soome vabatahtlikud jõuavad Tallinna

Kui abi tuli lahe tagant

Soome abi Eesti Vabadussõjas

Möödunud aasta 30. detsembril täitus 20 aastat sellest, kui kolonel Ekströmi pataljoni esimene kompanii jõudis Tallinna. Sel ajal olid enamlased Tallinnast umbes 30 kilomeetrit. Siin pandi küll nende edasitungimine seisma, sest oli jõutud juba luua vastupanu, mis koosnes 152 ohvitserist, 2447 sõdurist, 603 ratsamehest, 114 kuulipildujast, 21 suurtükist ja kolmest soomusrongist ühes meeskonnaga. Kuid meestel puudus võitlustahe, mis oleks enamlasi Eesti territooriumilt välja paisanud. Soomlaste tulek osutus sündmuseks, mis juba oma moraalse mõjuga sõjas kaasa aitas pöördele, sest varsti algas vastupealetung, mis vähem kui paari nädalaga viis Narvani ja kuu lõpuks ka Eesti lõunapiirini.

Kui 1918. a. novembri lõpul N. Vene punavägi asus pealetungile Eesti vallutamiseks, siis polnud Eestil temale reaalist jõudu vastu panna, sest Saksa okupatsioonivõimud olid Eesti Diviisi laiali saatnud ja võtnud temalt relvad ja varustuse. Sõjaväe uuestiloomist aga ei saa teostada üle öö. Selles olukorras meie rahva- ja riigijuhid jätkasid sõjaliste jõudude organiseerimist

kodumaal, ühtlasi pöördes välisriikide poole kiire abi saamiseks. Paluti peamiselt maailmasõja võitjalt relvi ja sõjavarustust. Seda meile ka anti. Hädaohu suurenedes pöörduiti ka Soome poole, ja mitte tagajärjeta. Abipalve leidis vastutulekut kõigepealt Soome toleaegse riigihoidja P. E. Svinhufvudi poolt, kes ütles valitsuse koosolekul: „Vennasrahvast peab aitama“. On küll tõsi, et otsene abi polnud mitte saadud Soome riigilt, vaid soome seltskonnalt, kuid seejuures ei tohi unustada, et ilma valitsuse põhimõttelise nõusolekuta ei oleks seltskond võinud midagi teha. Pealegi saime me juba 25. novembril saadetuse relvi Soomest, mis tuli otse Soome valitsuselt. Ei keeldunud soomlased meile andmast ka rahalist abi, mida lubas meile Soome valitsus Kansallis Osake Pankki kaudu. Aga kõige suurem abi tuli soome rahvalt ja seltskonnalt endalt. See tuli vennasrahva poolt spontaanselt, ja see on seda hinnatavam. Abistamist õhutas rahva keskel ajakirjandus. Üleskutsed leidsid sooja vastukaja. Niipea kui oli selgunud, et Soome enda olukord võimaldab saata väge-

HÕIMUSILD

Oli tammikuu*) punetav agu,
kui põhjas — üle tuhande järve —
käis sõnum kui tunglaleek:

„Nüüd lõunasse — üle mere —
need julgemad, kalju kel verest
ei ole . . . kes velle eest
on valmis ka minema surma
nii rõõmsalt kui Põhjala pulma . . .

Kõrges kaardugu HÕIMUSILD!“

Ja Põhjala kodudes paljud
end ehtisid sõjakuube
ja argitöö riistad tõid kotta:

Dõibolla, et pea küll jälle
neid ihume oma eluks, —
nüüd aga teravaks mõõgad,
mis pühitset velle hõveks!

Nii astuti Põhjala kaljult.

* * *

Koitis lahingu verine agu
ja lummege punast vagu
kündis vellede rünnakusiht.

Oli Tallinn — pea käes ju Narva,
ja Valgaski juuksekarva
ei õhverdand vaenlase! piht . . .

*) Jaanuar.

. . . Neidid üle mere löid kaasa
ka sõjatantsus siin aasal,
saatsid rõivaid, muud varustust.

Need olid kui hõimutalgud,
kus südamevere kuum valgus
hõõgus kalmuski armastust.

Ning selles pühamas rännus
jäid vaenlastemetsadest kännud, —
aga murdunuid hõimugi pool.

Nüüd nende mälestust ehitib
Eesti hiite hõljus, kus lehib
vaba vaimu tõuline hõol.

* * *

Taas tammikuu punetav agu,
kui põhjas — üle tuhande järve —
käib sõnum kui tunglaleek:

Veli, valus ja rõõmus Su juures
me alafi! — Jälle, kui vaja,
me nüüdsete kannelde kaja
mõõgatärinaks muudame koos!

Nii tuleva aegade veerul,
küll rahtu ja heitluste keerul,
järje raiume Kalevi loos!

Helsinki,
tammikuulla 1939.

Dieffl Nykänen.

Cuuletõlge Enn Uibo.

sid väljapoole riigipiire, haarasid mitmed, nagu mag. I. Ruuth (Ruutu), major M. Ekström, leitn. Branders, kolonel A. Kalm ja paljud teised, saata Eestisse vabatahtlikke. See mõte teostati. Eestisse saadeti kaks Soome vabatahtlike salka, esimene kolonelleitnant M. Ekströmi juhtimisel, teine, Põhja Poegade Rügement, kolonel H. Kalmiga eesotsas. Vabatahtlike organiseerimise suunijaks sai 12-liikmeline Eesti Abistamise Peatoimkond, mida juhatas senaator O. W. Louhivuori. Peatoimkond oli kogu abistamisekspeditsiooni hingeks ja juhtijaks. Ta pani liikuma need hulgad, kes võtsid osa Eesti abistamisest. Soomlased ise hindavad seda inimeste arvu, kes kaudselt või otseselt Eesti Vabadussõjast osa võtsid, 3500-ni. Kuivõrd Eesti abistamine oli soomlasil südame lähedal, näitab asjaolu, et korjandusist pandi õige lühikese ajaga kokku ligi 750.000 marka, mis läks vabatahtlike varustuse kuludeks. Seda ei teinud mitte

üksi mehed, vaid ka Soome naispere. Ja vabatahtlikud ise! Neid kogunes lühikese ajaga ligi 10.000 meest kõigest seltskonna kihtidest. Muidugi ei saadud kõiki vastu võtta, sest nende hulgas oli palju alacalisi ja ka niusuguseid, kellede tervis või vanadus ei lubanud sõjakäiku kaasa teha. Praegu nendime seda fakti ainult selleks, et näidata, kui sooja poolehoidu leidis Soomes meie vabadusvõitlus.

Vabatahtlike saatmisega Eestisse soome rahvas tõi suure ohvri Eesti vabaduse ja mõlema rahva hõimutöö altarile. Seda ohvrit, eriti neid, kes on jätnud oma elu või tervise Eesti vabaduse eest, eesti rahvas mäletab alati suurima tänuga.

Avaldame seks puhuks „Kaitse Kodule!“ saadetud soome arhitekti Vietti Nykäse, Eesti Vabadussõja kaastainud Põhja Poja, luuletuse „Hõimusild“.

20 AASTAT TARTU VABASTAMISEST

Punaste kannul Tartust Valga poole

Olgugi et oleme astunud juba üle 1939. a. kün-nise, elame siiski veel Vabariigi 20. juubeliaasta tähe all, kuna kahekümne-aastasi tähtpäevi kuhjub alatasta meie riikliku iseseisvuse sünni mälestuse varaaida salvedesse. Oleme mälestanud mitmesuguseid tähtpäevi, mis tähistavad meie kangelaslikku Vabadussõda, ja neid saame meie mälestada veelgi. Valkla, Aidu, Kehra, Kärstna ja teistel lahingutel on pöördeline tähtsus meie kangelasliku Vabadussõja õnnelikul lõpuleviimisel.

Allpool tuletame meele üht pöördelist episoodi meie Vabadussõjast asjaosalise jutustuse järgi — Tartu vabastamist 14. jaanuaril 1919. a., millest möödub käesoleva numbri ilmumisel 20 aastat.

*

14. jaanuaril 1919. a. langes Tartu pärast ägedaid lahinguid meie vägede kätte. See oli meile üks helgemaid päevi.

Siiski oleks saatus meile olnud veelgi palju armulise, kui ta oleks annud Tartu linna meie võidukate vägede kätte paar päeva varem, sest vahepeal olid punased võimumehed tapnud Tartus hulga inimesi. Jube vesaan, mille peakorraldajaks olid „Kontrrrevolutsiooni vastu võitlemise komitee“ liikmed Kull, Rätsep ja Nigol, korraldati Tartu vabastamise päeval, 14. jaanuari hommikul, Saksa Krediitkassa keldris, kus hoiti kinni üle 225 inimese, nendest enamik naised.

Õöl vastu 14. jaanuari, mil algas meie soomusrongide võidukas pealetung Tartu vabastamiseks, muutusid punased võimumehed Krediitkassa ruumesse suletud vangide vastu eriti ähvardavaiks ja jõhkraiks. Igaüks, kes julges aknast välja vaadata, lubati samas maha lasta. Hommikul kella 10 ajal, kui punastele oli selge, et nad peavad Tartu maha jätma ja linnast lahkuma, otsustati kõik vangid tappa. Selleks hakati vange ükshaaval välja kutsuma. Ükshaaval viidi vangid kõrvalruumi, kus neil kästi lahti riietuda. Riieteta ja paljajalu viidi vangid siis Krediitkassa keldrisse. Need olid jubedad tapatalgud, mis mõjuvad närvevapistavalt veel nüüdki.

Siis oli iga minut kallis. Iga meeter meie vägede edasitungi võis tähendada inimese päästmist. Sellest olid teadlikud ka vangid, kelleni ulatus meie võidukate soomusrongide kahurimürin. Igaüks mõtles endamisi, kas jõuavad meie väed vallutada Tartu enne kui tema nime hõigatakse. Paljud palusid Jumalat, mõned ahas-tasid, kuid suurem osa siiski surus karmi enesevalit-susega igasuguse hirmutunde maha ja ootas külma rahu-ga oma saatusse kujunemist.

Esimeste tapetute hulgas olid Eesti piiskop Platon, ülempreester Bleive, preester Bežanitski, õpetaja Hahn, kaupmees Kaplan, restoraniomanik Vogel, potspemeister Luik j. t. Jõuti surmata 18 inimest, kui üks punastest võimumeestest oli keldrisse joosnud ja hõiganud: „Valged tulevad!“, mille peale timukad panid otsekohe plehku. Selle järele tungisid lähedusesviibivad turunai-sed kirvestega kohale ja lõhkusid „vangla“ ukсед maha, nii et kõik ülejäänud surmamõistetud pääsid vabadusse. Rõõm ootamatu vabanemise üle oli nii suur, et paljud langesid minestusse.

Nüüd olid ka juba meie väed jõudnud linna ja algas põgenevate punaste jälitamine Võru ja Riia maan- teede sihis. Üksikud punaväelaste salgad, kes olid kogemata jäänud linna, avaldasid siin ja seal veel nõrka vastupanu, kuid see likvideeriti peagi ja varsti oli linn enamlastest puhas. Raekoja torni heisati Eesti sini-must-valge lipp pärast seda, kui sealt oli punane lipp alla toodud.

Vaevalt kunagi enne on tartlased nii õnnelikud olnud, kui sel hommikul. Verine luupainaja, mis kogu linna oli hoidnud oma võimuses, oli äkki kadunud ja Eesti tublid sõjamehed olid uuesti linna peremehed. Rahvas valgus selle rõõmsa sündmuse puhul salkadena tänavale. Vahvaid päästjaid ehiti lilledega, paljusid nendest loobiti õhku. Inimesed tundsid, et esimest korda üle hulga aja võivad nad jälle rahuliku südamega heita magama, tarvitsemata tunda kartust, et tullakse ja viiakse kusagile sängist.

Tartu siiski nagu ei suutnud veel uskuda, et ta on äkki vaba enamlaste verisest hirmuvalitsusest ja ter-rorist. Paljude hinges tekkis kartus, et kas see ei ole ainult ilus unenägu, mis peab uuesti andma ruumi ve-riseile sündmusile ja lakkamatule surmahirmule. Aga siiski — see oli tõelisus ja, seda viimaks mõistnud, inimesed ei suutnud oma tänumeelt meie vaprate sõdu-rite vastu vaigistada. Rõõmust ja tänulikkusest säravad silmad saatsid meie sõdureid igal sammul, viltides ja poolkasukais soomusronglaste ilmumist tervitati kõikjal rõõmuga.

Kuna linn oli juba täiesti meie vägede võimuses, asuti hoolega püüdma üksikuid mahajäänud ja redusse-joosnud punaseid võimumehi. Kuid, nagu selgus, olid kõik tähtsamad mõrtsukad jõudnud pageda, siin ja seal tabati ainult üksikuid väiksemaid punaste ninamehi.

Nüüd selgus ka täiendavaid üksikasju Krediitkassa keldris toimepandud veretööst. Esimene, kes oli tapa-talgule viidud, oli piiskop Platon. Pool tundi enne väljakutumist lugenud ta veel koos õpetaja Hahniga greekakeelset evangeeliumi, siis viidud ta keldrisse, kus ta julmalt tapeti.

Paljud kodanikud küsisid ahastusega, mis küll juh-tis punaste võimumeeste meeli, et nad nii suurel arvul süütuid inimesi saatsid surma. Kas oli see ainult tap-miskirg või jõhker kättemaksuiah? Nagu mõned arva-sid kinnitada võivat, olevat olnud kogu tolle vere-pulma peaorganisaatoriks „Kontrrrevolutsiooni vastu võitlemise komitee“ esimees Kull. Kull olevat kurjus-tanud, et teda tahetud kusagil Tartu külje all mõisas ära mürgitada, ja selle eest kättetasumiseks korralda-nudki ta selle jubeda verepulma. Nagu pärast selgus, oli tol „mürgitamisjutul“ ka tõepõhja, kuid see oli sootu teissugune. Nimelt olevat Kull ühes Tartu külje all asuvas mõisas joonud kohvi ja siis leivakõrvaliseks mingist purgist „määret“ tarvitanud, ilma et seda talle keegi oleks annud, kuna ta selle ise oli „rekvireerinud“. „Määre“ osutunud aga mittesöödavaks ja lõõnud Kulli sisikonnas põrgu lahti, kuigi ilma tõsisemate tagajär-gedeta. See ajanud aga punase võimumehe nii suurele vihale, et ta hakanud nõudma sadade ilmsüütute ini-meste elusid.

Nüüd aga oli linn meie vägede käes, olgugi, et hulga inimelude ohvriga. Üks meie võidukatest soomusrongidest lahkus varsti selle järele linnast, et asuda põgenevaid punaseid nende jubeda veresauna pärast karistama, ja see tekitas elanike keskel pisut kabu-hirmu, et kui soomusrongid nüüd lahkuvad, kas siis ei jää linn kaitseta ja ei kordu siin endine lugu. Peagi suudeti aga elanikke rahustada, sest siiajäevaist väeosa-dest jätkus alati linna kaitsmiseks, pealegi põgenesid punased ülepeakaela Võru poole.

Elvani ei arenenud kõik enam nii libedasti nagu loodeti, sest juba Tartu ja Nõo jaamade vahel oli raudtee üheteistkümnest kohast puruks lastud. Kujutlege, missugust vaeva tuli siin näha juba raudteeliini parandamisega! Aga ka sel ajal, kui teed parandati, ei hoidnud meie mehed käsi süles. Riia maanteel avastati punaste vägede jõuke ja nende pihta hakati marulist tuld andma. Samas löödi taganema punaste ratsavägi Järjestest.

Teel juhtus huvitavaid lugusid, kus kohalikud punased ilmusid meie soomusrongi juure, pakkudes oma abi. Punaste kiire jalgalaskmine oli nad nähtavasti segadusse viinud.

Veidi hiljem jõudis meie soomusrong punaste soomusrongile, kes hakkas meid ägedalt, kuid tagajärjelt pommitama, järele. Meie mehed olid täis võitlus-ia ja nii taheti maksu mis maksab, kiiresti punaste soomusrongi jälile jõuda, kuid seal tuli ootamatu ja halb teade, et umbes 5 km sealpool Nõo jaama asuv Voika sild on taganevate punaste poolt õhku lastud. Olgu veel raudteeliini parandamisega kuidas on, aga uue silla — olgugi hädasilla — ehitamine on juba midagi hoopis tõsisemat.

Kui meie soomusrong sõitis purustatud silla juure, selgus uus üllatus. Tee oli mineeritud ja rong oli selle koha juba ületanud, kuna vigase süütenööri tõttu punaste poolt kavatsatud plahvatus jäi tulemata. See oli õnnelik juhus, mille eest tuleb tänada saatust. Mis oleks küll siis juhtunud, kui rööpmete alla asetatud miin oleks lõhkenud just meie soomusrongi ülesõidu ajal?

Lõpuks olid meie soomusrongid purustatud silla juures ja nüüd alustati kiiresti parandustöid. Rahuliku töötamise juures loodeti peagi uus hädasild valmis ehitada. Kuid kõik säärased lootused osutusid petlikeks, sest õige varsti ilmus teispool silda silmapiirile kaks kurjakuulutavat suitsujuga — need olid punaste soomusrongid, kes alustasid kohe meie sihis ägedat tulistamist. Muidugi vastasid meie soomusrongid kohe niisama ägeda tulega. Kuid kui häda tuleb, siis tuleb ta uksest ja aknast. Peagu ühtaegu punaste soomusrongide kahuritekontserdiga algas püsside ja kuulipildujate ragin lähedalasuvast Tõravere palust. Kohe saadeti meie poolt sinna dessant välja ja siis selgus meie meeste suureks üllatuseks, et meie vastu võitles päris korralik hiinlaste väeosa. Seni oli nähtud patsikandjaid palgasõdureid punaste poolt ainult üksikutena, nüüd oli aga kohal terve rood hiinlasi! Järgnev lahing, mis lavastus eesti-hiina sõja korralikes raames, lõppes varsti patsikandjate kiire põgenemisega, kusjuures nii mõnedki pilusilmad sulgusid igaveseks. Üks hiinlane nabiti elusalt kinni, kusjuures mehike tegi katset meie mitmest mehest koosnevale salgale koguni väikese taskubrovninguga vastu hakata. Muidugi võeti see mänguriist varsti mehel käest ja tal tuli oma põgenevatest suguvendadest meile jutustama hakata. Ta tegi seda väga vastumeelselt.

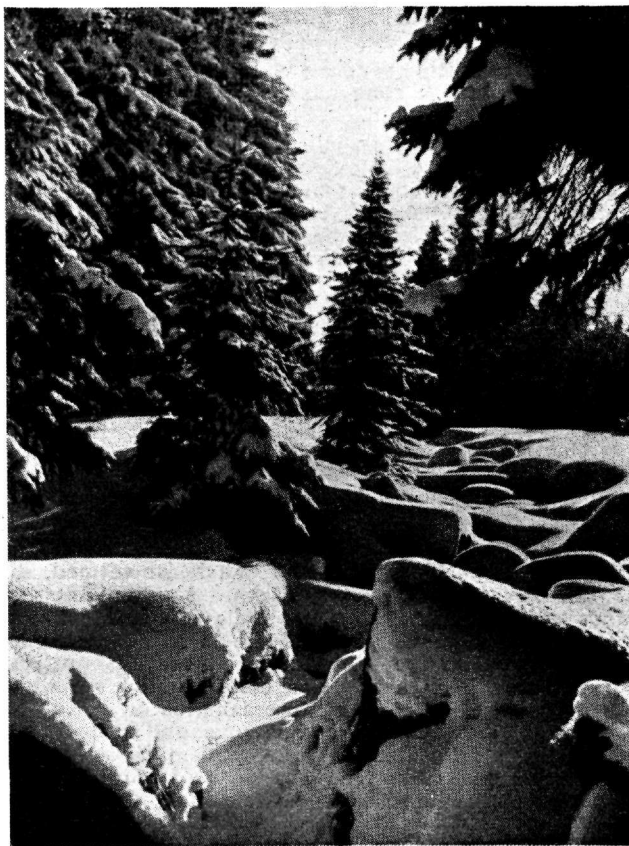
Samal ajal arenes purukslastud Voika silla juures meie ja punaste soomusrongide vahel äge duell. See oli võitlus elu ja surma peale. Kuna punaste soomusrongide meeskonnas oli oma ägedusega ja verisusega tuntud lätlasi, siis riskeeris vaenlane tulla meile õige lähedale — umbes 500 m kaugusele. Vastastikune tulistamine kestis umbes tund aega, enne kui vaenlaste soomusrongidelt tõusid paksud suitsupilved ja need hakkasid kiiresti taganema Elva poole.

Õo kulus nüüd meestel puhkuseks ja järgmisel hommikul asuti uuesti purukslastud silla kallale. Rahulik töö kestis aga vaevalt lõunani, kui algas Pangodist punaste poolt uus pommitamine, mis aga likvideeriti meie dessantvägede väljasaatmisega, ja silla parandamine võis jätkuda.

Kui sild oli valmis, jätkus meie soomusrongide võidukas edasitung Elva poole, kandes rahulikke elanikke häiriva kahurimürina Tartust ikka kaugemale. Kuid varsti selgus, et ka Elva sild oli lastud õhku. Nii siis tuli jälle seisak. Kuna dessantkomando liikus mööda raudteeliini Elva poole, avasid soomusrongide kahurid Pritsu jaama peale tule. Meie dessant löi punased õige pea Elvast välja.

Elva sild oli samuti varsti parandatud ja meie soomusrongid võisid liikuda edasi. Sealpool Elvat sai üks meie soomusrongidest aga tõsiselt kannatada ja see ajas kogu meeskonna ääretule vihale. Nagu pärast selgus, olid punased, meie võidukate soomusrongide peatset kohaleilmumist aimates, paar kilomeetrit sealpool Elvat raudteekäänakul oma patarei üles seadnud, kes seal siis meie soomusronge ootas. Niipea kui meie esimene soomusrong nähtavale ilmus, algas ootamatu ja metsik tulistamine, mis andis lühikese vahemaa tõttu vaenlasele ka teatud tulemusi. Üks vaenlase esimesi granaate kukkus meie soomusrongi veduri ja tendri vahele, tappes vedurijuhi ja haavates raskesti ta abi. Granaadi lõhkemise jõud oli nii suur, et veduril asuv sõdur paisati raskesti haavatuna läbi veduri katuse välja.

Kohe hakkasid meie pihtasaanud soomusrongi kahurid vastu „haukuma“, ja niisuguse ägedusega, et vaenlase patarei oli sunnitud juba mõne minuti pärast vaikima. See päästis meid kõige halvema eest, sest on

Talvine võlu

vaevalt kujutletav, mis oleks võinud siis juhtuda, kui vaenlase patarei oleks suutnud külvata oma surmavaid mürske veel paarikümne minutigi jooksul. Võib-olla oleks esimene mürsk, mis oleks tulnud vaenlase patareilt pärast selle suu sulgemist, löönud terve meie soomusrongi pihuks ja põrmuks. Nüüd aga päästis meie kahurituld juhtivate meeste ennastsalgavus ja külma-verelisuus mitte üksi meie soomusrongi, vaid sundis vaikima ka vaenlase patarei surmakülvava tule.

Lühikese aja jooksul oli kannatadasaanud soomusrongi vedur uue raudruunaga asendatud ja sõit läks edasi. Nüüd oli tähtis mitte lasta vaenlast saadud hoo- bist toibuda, vaid anda veel viimne ja otsustav löök. Nagu hiljem selgus, oli veel teine õnnelik juhust suurema õnnetuse ära hoidnud, sest üks vaenlase patarei mürskudest oli tunginud läbi katuse ühte meie soomusrongi vagunisse, paisates seal kõik segamini. Õnneks ei olnud sel momendil vagunis aga ühtki inimest.

22. jaanuari õhtul jõudsid meie soomusrongid Nõo jaama. Siin ootas mehi suur ja rõõmus üllatus: vägede ülemjuhataja kindral Laidoner oli tulnud õnnitlema mehi nende suure võidu puhul.

Õhtupimeduses seati soomusrongide mehed jaama- esisele ritta. Helgheitja silmipimestav valgus lõi põ- lema ja siis ilmus ülemjuhataja meeste rivi ette. See oli ülev silmapilk. Kõikide meeste nägudelt võis lu- geda asjalikku tõsidust ja vaimustuse ilmet. Soojel sõnul tänas ülemjuhataja vahvaid soomusronglasi nen- de ennastsalgava vaprust eest hiilgavate võitude saa- vutamisel. Ülemjuhataja kinnitas, et kodumaa ei unusta kunagi oma parimate poegade vaprust. Kõigile kange- lasile, kes olid lahinguis vahvust üles näidanud, anti tasuta maad ja aumärke. Ülemjuhataja sõnad võeti soomusronglaste poolt vastu võimsate hurraa-hüüetega.

Ülemjuhataja vaimustav kõne andis meestele uut energiat ja tegutsemisindu. Nüüd ootas igauks seda momenti, mil aga saaks tormata uutesse lahingutesse — uute võitude poole.

Mehed uinusid peagi, vagunid nõksatusid veduri äkilisest tõukest ja rong hakkas pikkamisi liikuma põ- geneva vaenlase kannul.

Hommikul olid kõik jälle jalul ja igauks sai endale ülesande eelseisvaks lahinguks. Hellenurme mõisas asus punaste patarei, Vana-Kirepi jalaväeosa. Nendega tuli alata võitlust. Otsustati, et neis kahes sihis lähevad dessantkomandod, kuna soomusrongid asuvad võitluse punaste soomusrongidega. Meie jõud oli küll väike, võrreldes vaenlase omaga, kuid võit pidi tulema.

Õö oli külm ja selge. Tähed sätendasid kui vää- riskivid selges taevas ja nende pimestav helk peegel- dus otsatuil lumeväljadel, mis rullusid imepuhta valge kangana meie soomusrongist mööda. Varsti on see lumi verest punane. Valge ja punane! Vaba isamaa või verine terror? Ei, ei — meie peame igal juhul võitma.

Uni oli ammu läinud silmist, Karge talvehommik mõjus kogu organismile tervistavalt ja värskendavalt. Hinges pitsitsid uute võitude ihad.

Dessantkomando vagunis olid kõik mehed jalul. Kõikide näod olid uute võitluste ootusest ärevil. Käsi- granaadid rippusid meestel vöö vahel kui võtmed, mis peavad avama suure võiduvärava. Kapten Ratasepp liikus meeste keskel ringi ja andis viimseid juhatusi. Vaatlesin ta nägu — see oli tõsine ja enesekindel nagu alati. Kas aias see vahva mees, et ta valmistus oma elu viimseks lahinguks? Kes oleks võinud sel silma- pilgul ütelda talle, et ta saatuseraamatus on leheküljed täis ja et nüüd peab ta andma oma elu isamaa eest? Kas aias ta sel saatuslikul hommikul midagi? Alati oli ta rõõmus ja lustlik, täna aga oli ta nagu tõmbunud enesesse ja asus kirjutama omastele kirja. Oma viimset kirja . . .

Ratasepp oli mees, kes kunagi ei kõnelnud sur- mast, kuigi surm oli teda varitsenud kümneis ägedais lahinguis. Sel päeval aga, vastu oma tõekspidamisi,

visates karabiini õlale ja läites paberossi, ütles ta nal- jatades, et kui temaga midagi lahingus „juhtub“, suit- setagu sõbrad ta paberossid ära.

Talvine hommik alles koitis, kui Ratasepp sammus oma meeste ees Valga maantee poole. Tema ülesanne oli punased välja lüüa Vana-Kirepist. Teine sama- sugune löögimeeskond leitn. Lepa juhatusel sammus Hellenurme mõisa poole. Rongid liikusid oma mees- kondadega edasi, et juba varsti oma esimeste kargatus- tega panna värisema vaikse talvehommiku õhk. Esime- selt soomusrongilt kostis kahuripauk ja nüüd läks varsti raginaks. Punaste soomusrong oli meist ainult 4 km kaugusel ja sealt hakkas kohe mürske vastu sadama. Seekord lasid punased ütlemata hästi, nende mürsud pirisesid kui parmud meie rongide ümber. Rongid olid jäänud seisma. Ühe vaguni kõrval seisvale kapten Partsile sadas äkki šrapnellivihma kaela, haavates teda käest.

Meie dessant lähenes Vana-Kirepi kõrtsile. Nagu tontlikud varjud roomasid meie mehed lagedal lume- väljal kõrtsi poole. Eemal lagedal oli näha sõdureid. Olid need omad või võõrad? Mõned õhkulastud pau- gud peletasid igasuguse kahtluse, sest sealtpoolt hakati meid maruliselt vastu tulistama. Meie mehed ei rai- sanud asjata padroneid, igaks lasuks võeti vaenlane täpselt püssikirbule. Aga on vana tõde, et ka eksin- nud kuul võib inimese üles leida. Selles kurvas tões veendusime varsti, kui dessandi juht kapten Ratasepp äkki kokku varises. Üks niisuguseist ekslevaist kuuli- dest oli tal läbistanud pea. Surm järgnes 20-minutilise vaeblemisele sidumispunktis.

Alguses ei tahtnud nagu keegi uskuda, et Ratasepp on surnud. Selle kangelase kohta arvati, et surm on juba ammu tema jälitamise maha jätnud. Kui mitmel korral oli Ratasepp surmale avasilmi vaadanud näkku, kartmatu ja julge nagu ta oli. Neid kordi oli loenda- matu arv, kus Ratasepp, ahelikus olles, vaenlast üksinda julgelt ja kartmatult püstijalu tulistas, hoides oma pea vinguvate kuulide sajus vapralt püsti. Ta oli üks jul- geimaid võitlejaid meie soomusronglaste keskel. Ta oli loetlematu kordi oma elu kaalule pannud ja igakord ainult naeratanud, kui kuulid ta ümber vihisesid. See kohutav tõde võttis kõikide meeste näod tõsiseks. Kuigi ka selles lahingus saavutati õige kiire võit, vähendas järjekordset võidurõõmu ometi see kurb teadmine, et üks tõsine kangelane pidi sellele võidule ohvriks tooma oma elu.

Kahevõitlus soomusrongide vahel arenes visalt. Siiski hakkas ka siin võit meie poole kalduma, sest üks pu- naste rongidest, mis oli sõitnud Pritsu jaamast kaugele meie poole ette, oli hakanud taganema. Nähtavasti ta kartis, et meie ta selja taga asetseva tee purustame ja siis on tal taganemistee ära lõigatud. Meie soomusrongid liikusid nüüd pikkamisi edasi, kuni vaenlase poolt tule- andmine äkki vaikus. „Seltsimehed“ taganesid jälle ja tee meie soomusrongide edasitugile oli vaba.

Hellenurme mõisa saadetud dessant tuli ainukesena ilma lahinguta tagasi, sest punaste patareist polnud seal enam jälgegi; ka siin oli vaenlane paremaks arva- nud ise lahkuda.

Nüüd arenes meie vägede edasitug juba ladusa- malt. Tuli kohale jalaväeosi ja need võtsid vaenlase jälitamise oma hoole. Kuid ka soomusrongidel oli veel tükk tööd ja suur ülesanne täita. Vaenlane oli vaja tõrjuda meie piiridest välja. Ka see ülesanne täideti varsti.

Üldse oli vaenlase ridades meie soomusrongide koh- ta liikvel igasuguseid legendaarseid kuuldusi ja kartusi. Meie soomusronglasi peeti nagu mingisuguseiks üli- inimlikeks olevusiks, kelle vastu ükski võim ei aita. Igal juhul olid meie mehed kõik seda väärt, mis nende kohta räägiti — nad olid julged, ennastsalgavad ja võitlusjanused.

Les.

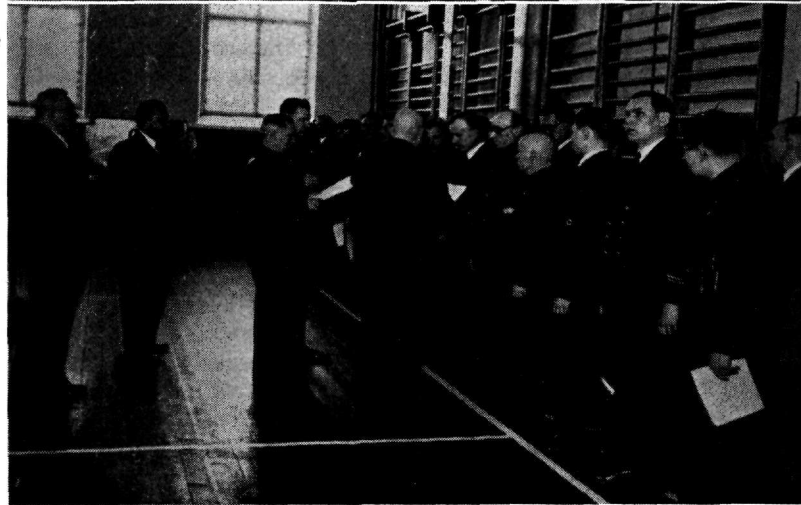
Kaitseliidu orkestripealikute täienduskursus

2.—7. jaanuarini s. a. korraldati Tallinna Maleva õpperuumes üleriigiline Kaitseliidu orkestripealikute täienduskursus. Kursusest võttis osa 48 pealikut ja juhtivatel kohtadel tegutsevaid Kaitseliidu orkestrite liikmeid.

Kursuse juhiks oli KL Peastaabi kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvere, lektoreiks diplomeeritud helikunstnikud prof. A. Topmann, prof. A. Vaks ja Kaitseliidu orkestrite üldjuht F. Tammar. Kursuse eesmärgiks oli värskendada ja täiendada Kaitseliidu orkestrite juhtivate tegelaste muusikalisi teadmisi, koordineerida ja ühtlustada muusikalise väljaõppe korraldamist kohtadel ja ühiselt läbi arutada kõiki puhkpilli muusikalisi küsimusi Kaitseliidus. Kursusel käsitati muusikateooriat, orkestripillide tundmist, orkestreerimist, transponeerimist, organisatsioonilisi küsimusi ja orkestrite praktilist juhatamist. Kursuse lõpul sooritati ühine ekskursioon Tallinna Konservatooriumi juures asetsevasse muusikamuuseumi. Kursuse kestes kursuselased olid paigutatud ühiskorterisse ja nad said KL Peastaabi poolt ühistoitolustamise korras toitu.

Kursuse tööd käis jälgimas ka Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa, avamisel ja lõpuaktusel viibis Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel J. Maide, kes andis üle kursuslastele tunnistused kursusest osavõtmise kohta.

Kursuse kestusel — kuue päeva jooksul — sooritati tubli ja sisukas töö, mille tulemustega jäid täielikult rahule niihästi kursuse korraldajad ja lektorid kui ka osavõtjad. See oli ühtlasi ka esimene pikemaajaline õppekursus Kaitseliidu orkestrijuhtidele, kuna kõik eelmised on olnud vaid iga-aastased õppepäevad. Kursusel osavõtjate huvi ja teadlikkust ja kursuse kestes üles kerkinud muusikalise avaldusist tõusis üles hulk põhjapanevaid ja kaugele ulatuvaid suundi ja küsimusi Kaitseliidu muusika korraldamisel, mille juures peatume „Kaitse Kodu“ tegevusel üksikasjalisis kirjutusis edaspidi. Üldiselt võib märkida, et rea aastate püsiva ja hoolsa töö tule-

Ülal: kursuselased prof. A. Topmanni õppetunnis; keskel: orkestri praktiline juhtimisetund; all: KL Peastaabi ülem kolonel J. Maide kursustest osavõtnuile tunnistusi jagamas

musena on Kaitseliidu orkestrid teinud oma alal ära küllaltki tulemusrikka töö, mille pealtnägijaks ja kuulajaks kaaskodanikud on võinud olla Kaitseliidu väga mitmesugustel kokkutulekutel ja ettevõtetel nii pealinnas kui kohtadel.

Ratsajaht

Ratsajahti peeti mongolite juures juba vanast ajast saadik ja väga suurejooneliselt. XIII sajandi algul ühendati sellased jahid sõjaliste mängudega. Need olid omamoodi manöövrid ja neid korraldati peamiselt talve algul. Sellase jahi juhtimise võttis tavaliselt enda peale tookordne mongolite juht — Tšingis-khaan. Tema korraldusel saadeti juba aegsasti välja erilised piilurid metsloomade peiduurgaste avastamiseks. Saanud vajalised andmed, anti käsk suguharudele, kes elasid katsetava jahiretke piirkonnas, anda teatud arv ratsanikke (üks kümnest) metsloomade ajamiseks näidatud kohtadesse. Ajajad valgusid hiigla laavinina laiali ja kihutasid loomi sageli üsna kauge maa taha.

Samal ajal aga hakkasid kogunema jahipidamise kohale ratsaväeosad, jagunedes reeglipäraselt tsentriks, vasak- ja paremtiivaks. Oli korraldatud ka sidemepidamine. Vägede liikumisel väepealikud teatasid khaanile jahiloomade liigi ja arvu, näidates ära ka kohad, kuhu jahiloomad olid aetud.

Peajõud ja tiivad korraldasid oma liikumise sääraselt, et järjest kokkutõmbuva rõngana haarata ümber tulevase jahipiirkonna. Edaspidise liikumisega see rõngas vähenes mõnekilomeetriliseks sõõriks. Jahist osavõtjate ratsanike arv oli nii suur, et sõdurid seisid kui sein — jalus jaluse vastu.

Et metsloom ei pääseks põgenema, piirati koht, kuhu ta oli aetud, ümber nõõriga, millele olid riputatud viltvaibad. Loom käest ära lasta, anda talle võimalus sõõrist põgenemiseks — seda loeti suureks häbiks ja süüdlas selles karistati karmilt. Kui aga metsloom pääsis sõõrist sõduri arguse tõttu, siis oli karistus kahekordne. Sellast argpüksi pekseti kepiga, riietati jahi lõppedes naise riietesse ning veeti cesli sappa köidetult mööda rahvarohkeid tänavaid — naeruks inimestele.

Pärast väeosade paigaleasetamist ja koha piiramist nõõriga sõitis sõõri keskele Tšingis-khaan oma saatjaskonnaga. Seejuures saatsid teda ka kõik tema naised. Talle kuulus au avada jaht ja tappa esimene metsloom. Pärast seda ratsutas ta väljapoole sõõri, varem välja valitud kõrgendikule, et sealt jälgida, kuidas jaht areneb. Khaani järel sõitsid järjekorras sõõri sisse jahti pidama kõrgemad väepealikud, nooremad pealikud ja lõpuks lihtsõdurid.

Jaht kestis mitu päeva. Kui sõõri sisse olid jäänud järele vaid üksikud metsloomad, ilmusid khaani juure vanad mehed ja palusid halastust ülejäänud loomadele, „et nad võiksid sigida tulevasiks jahipidamiseks“.

Jahi lõpul toimus jahisaagi jagamine ning sõjavägedele anti 8 päeva puhkust, mis veedeti lõbustuste ja mängudega. Sellele järgnes sõjavägede tagasimineku oma asukohtadesse.

Ülalkirjeldatud mongolite jahid said traditsiooniliseks ning neid korraldati ka järgnevatel sajanditel.

Jaht kulliga kullijahi kodumaal — Kesk-Aasia steppides

Kirjutustes Mongoolia kohta, mis kuuluvad aastasse 1821, leiame kirjeldusi n.-n. „oblaavast“. Oblaava kirjeldused sarnlevad peaaegu täieliselt Tšingis-khaani jahtide kirjeldustele. Erinevus on vaid jahti ettevalmistavas perioodis. XIX sajandil ei käsutatud jahiloomade kokkuajamiseks elanikke kokku, seda tegid sõjaväeosad, milleks ratsavägi valgus laiali mööda metsarikaid maakohti varem kindlaksmääratud suunas. Seejärel ratsaväeosade ring tõmbus järjest koomale ja „jaht sõõris“ peeti samadel alustel kui XIII sajandilgi. Esimene nool lasti vanima väepealiku poolt, pärast seda pidas jahti tema saatjaskond ning hiljem teised väepealikud. Sõdurid ravis evisid õiguse lasta vaid selle metslooma pihta, kes püüdis pääseda läbi „oblaava“ ahelikust. Veel XIX sajandil vaadati Mongoolias oblaavale kui „tähtsale riiklikule sündmusele“. Vürstid ja väejuhid küsisid luba jahi alustamiseks valitsejal Pekingis.

M. I. Ivanin oma raamatus mongol-tatarlasist, mis ilmus aastal 1875, väidab, et „praegusest dünastiast valitsejad Hiinas“ pidasid ratsajahti samadel alustel kui seda tehti Tšingiiside ajal.

Pole kahtlust, et mongolitelt võtsid üle ratsajahi sõõris baškiirid. Veel möödunud XIX sajandi lõpul võis kuulda baškiiride jutustusi neist jahtidest. Jahiloom piirati samal viisil ratsagruppide poolt sisse jahti aeti sõõri keskele lagendikule nagu Mongooliaski.

Kuid jahti peeti veidi teisiti.

Mongolid tapsid jahilooma noolega. Baškiirid aga

Kull on saagi tabanud

piinasid looma (peamiselt hunti) tagaajamisega sõõris. Kaks kuni kolm džigitti¹⁾ sõitis sõõri sisse ja ajas looma taga „u-lu-lu“-hüüetega. Kui nad olid ajanud looma ligemale $\frac{3}{4}$ -ni sõõri diameetrist, eraldusid ringist uued džigitid, kes kihutasid looma vastupidises suunas. Esimesed aga sõitsid sammu oma kohale tagasi.

Ringikujuline jaht toimus Baškiirias talvel, lumega.

Mööda lund aetaval loomal lõppes lõpuks jõud ja siis tugev hoop nuudiga või noaga varustatud baškiiri poolt lõpetas looma elu.

„Ratsajaht nuudiga“ hundile on veel praegugi armastatuimaid kazahhide²⁾ meelelahutusi. Kuid kazahhid ei pea jahti hundile hulgakesi, nagu baškiirid, ja sõjaväeosadega, nagu pidasid seda mongolid — kazahhid lähevad jahile tavaliselt kahe ratsaniku kaupa. Jaht algab pärast esimest lumesadu. Koiduajal sõidab aulist välja kaks džigitti, varustatult pikkade nahknuutidega. Jõudnud aulist eemale 2—3 kilomeetrit, lähevad džigitid lahku, kuid jäävad säärasele vahe- maale, et nad võiksid pidada kogu aeg omavahel silmsidet. Nad liiguvad edasi sammul, teravasti uurides steppi. Märganud hunti, püütakse teda ajada taga nii, et ta oleks kogu aeg ratsanike vahel. Jahi põhimõte seisab selles, et piinata ja väsitada hunti, kihutades teda lakkamatult taga, andmata hetkekski puhkust, samal ajal aga säilitada hobuste jõudu ja vastupidavust.

Algul jälitatakse hunti traavis, andmata talle võimalust peitu pugada, ajades teda kogu aeg lahtisele väljakule, ning siin, lahtisel väljakul, kihutatakse teda kogu aeg ühe džigiti juurest teise juure ja ikka nii edasi. Kui hunt hakkab väsima ja püüab endale puhkust võtta ning istub maha, muutub ajamine intensiivsemaks.

¹⁾ džigitt — ratsanik.

²⁾ kazahhid — Taga-Kaukaasia mägielanikud.

Džigitid lähevad üle galopile ja suruvad järjest energilisemalt loomale peale. Jõudnud hundile kannule, jagavad ratsanikud talle nuudiga hoope seljale, külgedele, pähe ja kõikjale, kuhu aga iganes juhtub. Loom viskub ühe džigiti juurest eemale — kohe kargab talle vastu teine džigitt ja jälle sajavad nuudihoobid hundile. Nii aetakse teda taga seni, kuni äraaetud ja surmani väsinud hunt langeb hingetult lumele. Lõpetanud selle hundiga, annavad jahimehed hobustele väikese puhkuse, ratsutavad 2—3 kilomeetrit sammu ning asuvad uuesti uurima steppi, otsides silmadega uut saaki.

Püüda noort, vilumatut hunti on lihtne asi: pool tundi ajamist ja loom ongi käes. Teisiti on lugu vana emahundiga, eriti sellasega, kel kas või kordki on õnnestunud pääseda jahimeeste käest. Siin vältab tagaajamine tundide viisi, sageli koidust kuni hilja ööni. Pole sugugi haruldased ka juhtumid, kus seejuures isegi hobune seevõrra ära aetakse, et ratsanikult tuleb võtta sadul õlule ja jalgsi sammuda oma auli.

Kazahhid on kirglikud jahimehed. Kogu vaba aja veedavad nad jahil. Ent püssiga peab kazahh harva jahti, talle ei meeldi säärane jahipidamise viis. Ja kuna talvel tema armsaimaks spordiks on hundijaht nuudiga, siis suvel ja sügisel on talle niisama armas jaht jahikulliga, eriti balabaniga, jäneseile.

Balaban (Failolanarius) on eriline liik jahikulle. See on suur röövlind tumehalli sulestikuga, mis on üle külvatud sinakate ja kollakate laikudega; keha pikkus on 60—65 sm, tiibade ulatus 120—130 sm; ta on eriti välja õpetatud jahipidamiseks vesilindudele ja väiksematele loomadele.

Galopis kihutavad kazahhid hobuseil jänesele järele. Kui jänes väsima hakkab ja vahemaa tema ja jahimeeste vahel järjest väheneb, laseb kazahh lendu balabani. Lind on silmapilkselt jänesel kannul: ta laskub noolena alla ja surub oma tugevad küüned kõõrd-silmalisele selga. Jänese saatus on otsustatud.

Jaht kulliga on üldse üks armastatuimaid sporte Kesk-Aasia rahvaste juures. Esimestena alustasid jahipidamist kulliga hindud. Juba 400 aastat enne meie ajaarvamist õpetasid nad kullidele linnupüüki ja jahti väiksematele metsloomadele. Märksa hiljem leidis see jahipidamise viis tee roomlaste juure, V sajandist peale aga, meie ajaarvamise järgi, levis kullijaht ka Euroopas, hoolimata kiriku vastuseisust sellele. Ka Venemaal oli kullijaht tsaaride ja bojaaride üks armastatuimaid lõbustusi.

Maaliline ja meeliharav on pilt kullijahist. Grupp ratsanikke, riietatud siidi ja sametisse, läheneb kerges traavis jõele. Jahimeeste paremal käel istuvad jahikullid. Jõudnud kõrkjastikuni, heidetakse kullid käelt õhku. Spiraalidena tõusevad nad üles — ühed kõrgemale, teised madalamale — luurates vesilinde. Alumised kullid lendavad kui pääsukesed maarajal, ajades saaki ülespoole. Kõrgemal lendajad samal ajal laskuvad ülalt noolena vesilindudele peale ning langevad ühes saagiga rohule. Järjest sagedamini tõusevad kohutatud vesilinnud õhku, kuid järjest sagedamini üksteise järele tabavad neid ka väljaõpetatud kullid.

H. N.

Rinde loodur jutustab

Allohviter K. Kalda jutustab Vabadussõjast

Memuaare Vabadussõjast on ilmunud üpris kasinalt. Kuna pealegi enamik neist on juhtivatel kohtadel teeninud isikute sulest, siis väärivad erilist tähelepanu rivi-sõduri mälestused.

K. Kaldal on ka millest kõnelda, kuna ta on osa võtnud peaaegu kõigist tähtsamaist lahinguist l/r. soomusrongi nr. 3 koosseisus. Ta on saanud Vabadussõjas kolm korda haavata ja üks kord põrutada ning vahvuse eest annetati talle II liigi III järgu vabadusrist. Pealeselle ta on saanud haavata ka maailmasõjas, kuhu ta samuti läks vabatahtlikult, sest, töötades tööstuses, mis loeti sõjateenistusele võrdseks, ta ei kuulunud mobilisatsiooni alla. Need on puhtrindemehe sõjamälestused, nähtud vaid sündmuste ulatuses, mis rullus tema lähemas ümbruses, kuid sellest hoolimata nad on huvipakkuvad ning täiel määral nauditavad ning hinnatavad.

Värbamine valgekaarti.

1918. aasta sügise poole levis kuulds, et okupatsiooniväed peatelt lahkuvad. Enamlaste pooldajad aga seletasid, et varsti on veel võim käes ja et siis nad alles näitavad, kuidas ourzuide ja teiste valgetega tuleb ümber käia.

Elasin tol ajal Valgas ega teadnud, mis tulevik toob. Oli aga selge, et kui punased võimule pääsevad, siis on tapmine ja röövimine lahti. Juba nüüd oli Valga lähedal sündinud röövmõrv.

Kes asendab okupatsioonivägesid? Kas eesti rahvuslikud polgud kutsutakse jälle kokku? Sellased olid küsimused, mis mind eriti huvitasid, millele ma aga vastust ei leidnud.

Ühel oktoobrikuu päeval kohtasin juhuslikult minule tuntud juuti Kahni. Muuseas küsisin temalt, mis on uudist.

„Saksa väed lahkuvad siit pea, tean seda kindlaist allikaist,“ vastas juut.

„Kes siis siin korra alalhoiu ja valitsusvõimu üle võtab, kui valitsust ei ole, mis saab siis maast ja rahvast?“ küsin omalt poolt.

„Iga korraliku kodaniku kohus on maad kaitsta,“ vastas juut, „kuid sakslased hoiavad oma lahkumise suures saladuses. Ma tean ka, mis on korrahooidmiseks teoksil. Vaata, kui nüüd ühel päeval saksa väed lahkuvad ja nende asemele ei asu sõjaväge, siis on kohe röövimine ja tapmine lahti, millele kohe järgneb punane valitsus.“

See juudi jutt polnud mulle uudiseks, kuid et tal oli sellane nägu peas, et tal on veel midagi tähtsat südamel, siis küsisin omalt poolt:

„Mis siis peaks ette võtma?“

„Teate,“ algab juut, „praegu Pihkvas organiseeritakse rahvuslikku väge, kelle ülesandeks jääks korra alalhoidmine seni, kui koha peal moodustatakse mingi valitsus.“

Mind see jutt huvitas ja pärisin selle „rahvusliku väe“ üle lähemaid teateid.

„Oi, see on üks demokraatlik sõjavägi, rahvuste sõjavägi. Sinna võetakse kõiki vastu, rahvuse, usu ja keele peale vaatamata, ainult asjaajamise ja komandokeel on vene keel,“ oli vastus.

„Miks siis just vene keel? Kui see vägi Eestis asub, peaks asjaajamise keeleks olema eesti keel — pealegi on eestlased suures enamuses,“ vaidlesin vastu.

„Pärastpoole see võib ju tulla, aga praegused algatajad peavad olema venelased, sellepärast on ka vene keel asjaajamise keeleks. Eestlased pole ju veel organiseerunud. Kas neid okupatsioonivõimud ei usalda või mõnel muul põhjusel ei ole see algatus Eesti poolt välja läinud, kuid eks see aja jooksul selgu.“

See paistis minule küll imelikuna, aga tundsin, et korrahoiuks peab ikkagi sõjaväge olema. Mõtlesin siis, et astun ka sellesse rahvuslikku sõjaväkke, ning küsisin, kuidas sinna pääseb. Pealegi olin tööta ja mul oli lihtne otsustada.

Juut oli nõus mind abistama. Sammusime nüüd jaama poole. Jaama vastas asetsevas „Euroopa“ võõrastemajas pidi olema selle sõjaväe büroo.

Võõrastemajas kolmandal korral ühes toas asus kolm isikut — kaks erariides ja üks saksa ohvitseri mündrit kandev isik.

Esitasin oma soovi neile. Samas anti mulle mingi vande- või töotusleht allkirjutamiseks. Lehe ühel poolel oli tekst eesti, teisel vene keeles. Selle vande sisu oli umbes järgmine:

Meie maa ja rahvas jääb Saksa okupatsioonivägede lahkumisega ilma igasuguse kaitseta, mille tagajärjel tekivad igasugused korralagedused, röövimised ja tapmised. Et seda ära hoida, kuni uue valitsuse loomiseni, kes siis korrahoiu ja valitsemisvõimu üle võtab, luu-

akse rahvusvaheline sõjavägi, kuhu võivad astuda kõik meeskodanikud 20—40 aastani rahvusest hoolimata.

Sõjaväkke astuja peab alluma sõjaväelisele korrale ja distsipliinile ja on kohustatud kaitsma rahva- ja maa heakäiku. Sõnakuulmatuse ja eksimuste puhul antakse süüdlased sõjaväljakohtu alla, kes võib karistada kuni mahalaskmiseni.

Pealeselle lubati täieline varustus, söök ja ka palk.

Need tingimused olid harilikud ja endastmõistetavad, nende vastu polnud mul midagi ütelda. Küsisin vaid, missugune see tulevane valitsus on.

Vastati, et seda ei saavat nemad ette ütelda, see olenevat sellest, kuidas see valitakse rahva enamuse poolt.

Olin ka sellega nõus ja kirjutasin vandelehele ja lepingule alla.

Sain kohe vastavad tunnistused ja raudteesõidupileti Pihkva, kus pidin ilmuma peastaapi.

P i h k v a s.

Esimesena torkas Pihkvas silma, et linna tänavad kubisesid igasuguseid mundreid kandvaist sõjaväelasist. See kuldpagunite rohkus tundus mulle kohe kahtlasena. Isegi kahetsus astunud sammu üle kerkis esile. Kuid mis ette võetud, ega seda tohi poolel teel katkestada. Pealegi polnud ma neist asjust kuigi palju teadlik. Tahtsin vaid aidata säilitada kodumaal korda, niipalju kui see oli minu võimuses.

Peastaabi leidmine ei sünnitanud kuigi palju raskusi. See otse sumises kindraleist ja polkovnikuist, kelle sekka mõni üksik alamväelane näis olevat nagu ära eksinud. Need andsid neile lugematuile ülemusile au nagu õndsas tsaariajalgi.

Ei saa ütelda, et mind oleks upsakalt ja halvasti vastu võetud. Koheldi päris rahuldavalt — ei tea, kas ehk seetõttu, et olin eestlane?

Küstiti, missuguses väeosas olin varem teeninud.

Lugesin kõik järjepannu neile ette ning esitasin oma säilinud tunnistused.

Et Kerenski-päevil olin lühemat aega teeninud lennuväes, siis otsustati mind määrata lennuroodu.

Seletasin, et olen lennuväes teeninud vaid lühikest aega ja, et mul lennuasjandusest kuigi palju taipu ei ole. Minu seletusele ei omistatud kuigi suurt tähelepanu, vaid küsiti, kas olen nõus astuma lennuväkke. Mul oli ükskõik, kus teenida. Pealegi olin vandega ja lepinguga seotud, kuid kuna mul juba oli valminud otsus esimesel võimalusel siit jalga lasta, siis andsin neile jaa-tava vastuse. Samas määrati mind kohe lennuroodu veltveebliks.

Siin anti mulle ka munder, s. o. heast riidest ja niisama hästi õmmeldud pluus, püksid, mütsid ja nahkkuub. Saapaid ei antud — vist selletõttu, et mul endal olid head saapad.

Umberriietunult tuli juba anda au paremale ja vasemale. See eriti ei meeldinud. Kuid et minu uhke lennuväe mundri tõttu anti ka minule au, siis olin nagu tasa selle auandmise kohustustega.

L e n n u r o o d u s.

Oli vaja üles leida oma väeosa. See polnud enam nii lihtne. Linn oli mulle võõras. Palkasin endale vooimehe ja käskisin end antud aadressi järgi kohale sõidutada. Raha mul just pillamiseks polnud. Oli vaid 20 rubla, kuid hõberubla, mis oli eriti hinnas.

Kohale jõudes astusin lennuroodu kantseleisse. Viimast leidsin kaks isikut — ühe erariides ja teise sõdurivormis, kes täitis kirjutajakohuseid.

Rooduülemat küsides vastati, et sellast suurt saksa olevat seal õige harva leida. Vahest ehk üle päeva astuvat kord kantseleisse. Mind huvitas, kas neil üldse lennukeid on. Tuli välja, et lennurood omas siiski kaks masinat.

Uks lennukeist oli pealtnäha sõiduvalmis, aga kas sellega lennata võis, seda ma ei tea. Teine lennuk aga oli alles kokku monteerimata. See asi mind palju ei huvitanud, kuna ma seda liig vähe tundsin.

Mind huvitas lennuroodu meeskond ja ruumid. Mida ma seal nägin, see oli alla igasuguseid ootusi. Muidugi ei lootnud ma seal leida kuigi eeskujulikke korda.

Meeskond oli nagu mingi pättide jõuk — nagu oleks keegi metslasi võrguga kinni püüdnud ja paigutanud puuri.

Riietus oli, kui seda üldse võiks riietuseks nimetada, äärmiselt kehv. — Kel oli kasukaräbal, kel sineelinäru, mõnel pool riietust meenutas endist vormiriietust, pool erariideid. Jalatseiks olid kas lagunenud vildid, säärrikud või lagunenud saapa-tohlud.

Kõikjal valitses äärmine mustus ja koristamatus. Oli nagu oleks neis ruumes „pogromm“ olnud.

Nähtavasti polnud mehed nägu ega käsi mitmel ajal pesnud, juuste kammimisest ega habemeajamisest ei tarvitse rääkida. Tööd ega ametit neil polnud, — kes mängis kaarte, kes ajas omaette laulujoru, kes magas.

Või siis sellased logardid ongi need isamaa kaitsjad? Millepoolest nad erinevad neist, kelle vastu nad peavad välja astuma? Ei, need on niisama kardetavad kui punased ja teised säärased tüübid. Sellased mõtted käisid mul läbi pea, kui seda bandet vaatlesin. Ei, siia ma küll kauaks ei jää. Vaja veel natuke lähemalt uurida seda armeed ja siis katsuda, kuidas siit minema saab, otsustasin samas.

Seal turgatas mõte: olen ju nende ülemus, veltveebel, katsun, kas saan korra majja.

Manasin endale kurja näo ette ja käratasin: Valvel! Nagu iseenesest läks süda täis ja siis juba sõimasin ehtsat vene moodi kõigi selle keele lopsakate väljendustega.

„Kahe tunni pärast olgu ruumid nii puhtad, et kõik läigib nagu lihavõttemuna.“ Kui ma leian, et midagi on lohakalt tehtud, siis esiteks lasen teid ümber maja joosta nii, et väsite, ja siis panen teid jälle põrandaid rühkima!

Sattusin hasarti oma vihas ja käskisin järgmiseks päevaks kõigil juuksed maha lõigata ja habemed ajada.

Polnud viga, vene sõimul oli mõju. See 70—80-meheline jõuk algul vaatas mulle imestunult otsa ega taibanud, mis talt taheti, kuid peatselt algas suur puhastus.

Muide nad taipasid, et ma venelane ei ole, ja kuusin, kuidas mõni salamahti kirus.

„Kust see kuradi sakslane on välja toodud.“

Kiruti mis kiruti, aga elu sai neile kuidagi sisse.

Ohtusöögiks toodi mingisugust putru. Niipea kui pudrunõu kohale jõudis, tormas kogu jõuk nagu ohjeldamatu kari söögi kallale.

Selles jõugus oli mõni üksik, kes näis distsipliini austavat. Ka välimus oli neil korralikum.

Kuna seal mul polnud mingit elamise ega asupaika, siis läksin ööbima võõrastemajja.

Järgmisel päeval roodu minnes ma ei leidnud sealt põrmugi paremat korda. Uuesti oli prahti ja sõnnikut ruumidesse soetatud. Juukseid ega habet polnud keegi vaevaks võtnud korraldada... Ainult mehi oli juure tulnud.

Tegin küll kurja näo ja kärkisin, aga oli näha, et sellest pole mingit kasu. Ka polnud rooduülem ilmunud. Nii kestis see paar päeva. Minu rahatagavara oli 3 rubla peale kokku kuivanud ja nii edasi kesta ei võinud. Otsustasin lahkuda sellest „rahvusvahelisest väest.“

Ametlikult ma seda teha ei saanud. Pidin lihtsalt väejooksikuks hakkama.

Sammusin kuhugi kõrvalisele puiesteele, kiskusin „auväärt“ õlakud maha, mütsi viskasin lihtsalt minema ja panin oma mütsi pähe. Võtsin kohvri käe otsa ja sammusin hea õnne peale jaama poole. Kuid sinna ma sisse ei pääsnud. See oli sõdureist ümber piiratud.

Põgenemine Pihkvast.

Kuidagi aga pidin rongile pääsma. Juhuslikult kõhitasin seal üht pakikandjat. Kõnelesin sellele oma häda, jättes muidugi mainimata, et olen väejooksik.

Pakikandja tõi mulle ühe raudteelase vormikuu ja mütsi, mis pidin talle rongi juures tagasi andma. Selle abi eest sai ta ühe hõberubla.

Vormil on ikka suur võim, ja ma pääsin takistamata jaamaesisele. Siin ühes kõrvalises kohas andsin oma raudteelase varustuse pakikandjale tagasi. Olime küll ettevaatlikud, kuid saksa sõdurid, kes siin valvet pidasid, olid meie tehingut ikkagi tähele pannud. Üks sõdur jooksis meie poole. Siin pidid jalad aitama. Kiiresti ronisin rongi teisele poole ja... otse teisele sõdurile otsa. See ei taibanud midagi. Jooksin rongi kõrval edasi. Peagi märkasin, et see saksa sõdur oli minu kannul. Olin parajasti veduri kohal. Iga moment kartsin kas tulistamist või kinnivõtmist.

Ei tea ütelda, kas see oli juhus või vedurijuhi heatahtlikkus, aga ta laskis minu ja saksa sõduri vahele äkki suure aurupilve, mis oli nagu suitsukate. Sakslane kaotas minu silmist. Jooksin ümber veduri ja hüppasin ühte vagunisse. Samal momendil hakkas ka rong liikuma. Seega olin sakslaste käest vähimalt seekord pääsnud ja Pihkva oli selja taga.

Oma ehmatauseks aga märkan vagunis üht saksa allohvitseri — ühe minule veidi tuntud läti neiuga...

Kõnetasin neidu ja küsisin, kuhu ta sõidab.

„Sõidan oma kavaleriga Saksamaale.“

Kõnelesin oma äpardusist ja soovidest temale. Ta lubas allohvitseriga rääkida.

Sel kõnelusel oli ka teatud tagajärgi, pealegi kui mu hõberubla libises allohvitseri taskusse.

Allohvitser käskis mul pakkide vahele pikali heita, viskas oma sineli mulle peale ja ütles, et küll tema juba edaspidise eest hea seisab.

Varsti ilmus ka piletite kontrollija. See meid ei tülitanud. Paar jaamavahet oli edasi jõutud, kui ilmus sõjaväeline kontroll. Tegin, nagu magaksin kui surnu. Allohvitser näitas oma paberid ette, mis olid kuue isiku peale välja antud. Neli olevat eelmises vagunis.

Selle vastu ei olnud kontrollijail midagi. Kuid väik lõi sisse hoopis teisest otsast. Kuidas me tohtivat sõita eraisikuile määratud vagunis? Pidime kohe üle kolima sõjaväelaste vagunisse.

Allohvitser seletas, et tal olevat pruut siin, ja arvas, et ehk võib ka siin olla, kuna ruumi olevat küllalt.

Pruudi üle muiati ja nõuti kategooriliselt, et me üle koliksime. Meil jäi vaid sõna kuulda — õigupoolest küll allohvitseril, sest minule tähendas see seda, et pean rongilt lahkuma. — Raha pileti ostmiseks ka enam ei jatkunud. See oli vist Moglino jaam, kus raske südamega rongilt lahkusin. Lootsin, ehk pea läheb mõni kaubarong, kuhu end oleksin poetanud.

Jaamas aga selgus, et enne järgmist päeva ei lähe Valga poole ühtki rongi. Mingeid dokumente mul polnud, jaamas ei lubatud ööbida; väljas aga oli juba pime, seepärast polnud meeoleu eriti roosiline.

Lagedale ma ka ei võinud jääda. Otsustasin siis sammuda lähimasse vene külla ja oma viimse hõberubla eest süüa ja öömaja osta.

Oli pilkane pime ja tee põhjatu porine. Kirudes sammusin mööda pori edasi. Külla jõudnud, otsisin üles viisakama välimusega maja.

Vene külades on inimeste elamud sageli teisel korral, kuna all asuvad pudulohused. Tuli mööda treppi nagu pukile ronida. Kartsin, et see riistapuu minu all kokku variseb — nagin ja ragin oli igal sammul.

Jõudnud ukse taha, tahtsin veenduda, kas mu hõberubla on ikka alles, ning võtsin selle pihku. Käed olid aga kohmetud ja rubla libises sõrmede vahelt välja ning kukkus trepile.

Tõmbasin tikke ja otsisin, kuid asjata.

Samas avaneseks uks ja lävele ilmus habemega vene lane. Ta kukkus kiruma:

„Kes sa oled? Kas sa, hullumeelne, tahad min izba põlema süüdata? Tee, et kaod!“

Seletasin nii veenvalt kui vähegi oskasin, et tulin jaamas veidikese rongilt maha ja et see sõitis minema. Nii olin olude tõttu sunnitud tulema külla ja paluma öömaja. Õnnetuseks aga kukkus mul siin raha maha ja seda ma otsingi.

Habemik mõõtis mind kahtlase pilguga ja sõnas:

„Eh, pole praegusel ajal sugugi hea, pealegi veel öösel, tundmatut inimest majja lasta.“

Ta takseeris minu riideid. Viimaks võitis vene-
lasele omane külalislahkus ja ta lubas mul tuppa astuda.

Tuba oli soe ja puhas. Seal oli peale vanamehe veel
kolm inimest — ta naine ja kaks tütart.

Oli parajasti õhtusöögiaeg. Mul oli kõht tühi, kuid
süüa küsida ma ei julgenud — polnud enam raha, mil-
lega tasuda.

Mind huvitas nende meelsus. Alustasin kõnelust
ja pakkusin vanale suitsu. Peagi selgus, et vana puna-
seid ei salli. Nüüd oli mul selge, kuidas kõnet juhtida.
Varsti olimegi nagu vanad sõbrad. Vahepeal oli aga söök
laualt koristatud ja minu näljatunne aina kasvas. Siis
aga üks tütardest, keda Marussjaks kutsuti, küsis, kas
„baarinil“ pole endal söögipoolist ligi ja kas ma ei
tahtvat veidi õhtueinet.

Vana lisas kohe juure, et neil polevat küll midagi

erilist pakkuda, olgu „baarin“ sellega rahul, mis neil
olevat.

See oligi minu ainuke soov. Täna ja seletasin,
et jäin kogemata rongist maha ja et minu kraam sõi-
dab üksi, ning et muidugi on kõht veidi tühjaks läinud
mööda pori sumades.

Varsti oli laual piima, võid, leiba ja paksupiima.
Tõele au andes pean ütleva, et tegin puhta töö.

Minule tehti ase nurka ja puhkasin hommikuni
välja.

Lahkudes kinkisin vanale oma uhke taskunoa, mis
oli küll enam väärt kui minu kõhutäied ja magamisase.
Lahkusime vanade sõpradena. Õnnkombel pääsin
kohe kaubarongile ja varsti olin Valgas.

Seega lõppes minu seiklus ja teenistus Pihkvas
rahvusvahelises väes.

(Järgneb.)

Uudiskirjandust meie lugemislauale

Aastavahetusel ilmub trükist ajakirjanike Henno
Rahamäe ja Juhan Veelma toimetusel ja väljaandel
uudisteos Eesti Vabariigi President Konstantin Päts.

Nimetatud teose eluloolise osa on kirjutanud tun-
tud koolitegelane Märt Raud, eessõna on pühendanud
Põllutöökoja esimees ja KL Vanematekogu liige August
Jürima, keeleliselt on teost redigeerinud Haridusminis-
teeriumi Koolivalitsuse direktor keeleteadlane Villem
Alttoa. Värviline kaanepilt kunstnik Karl Hermanni
maalitud portree järgi.

Teos on koostatud väga asjatundlikult ning see
annab kujuka ülevaate meie suurima poliitikamehe ja
Vabariigi esimese Presidendi Konstantin Päts'i elukäi-
gust ja suurest elutööst. Tekstile on eriosana lisatud
juure rohkesti originaalseid vasesügvatrükis trükitud ja
teisi sisule vastavaid pilte.

*

Läinud aasta lõpul rikastus meie Vabadussõda kä-
sitlev kirjandus uue teose võrra. Ilmus 6. Rahvaväe
Polgu Sõjaväelaste Ühingu väljaandel raamat 6. Ja-
laväepolk Vabadussõjas 1918.—1920. a. Teose
autoreiks on Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel J.
Maide, 6. Polgu 1. roodu ülem Vabadussõjas, ja 6. Ük-
siku Jalaväe Pataljoni leitnant E. Valdin. Raamatule
on saatesõna kirjutanud haridusminister kolonel A.
Jaakson, 6. Polgu II pataljoni ülem Vabadussõjas.

Nimetatud uudisteos on üks põhjalikemaid meie
väeosade ajalugude sarjas meil senini ilmunud raama-
tuist. Autorid ja teose ligidal seisvad teised isikud on
siin pühendanud palju püsivust ja järjekindlust, mille
tulemusena näeme 766-leheküljelist, hulga sisupiltidega

ja 53 skeemiga küpset teost, mis annab asjatundlikus
käsitluses kujuka läbilõike 6. Polgu sünnist, võitlustest
ja võitudest, selle väeosa rõõmudest ja muredest ja
selle väeosa üldisest osatähtsusest meie kangelaslikus
vabadusvõitluses.

*

Soovitame eelnimetatud uudisteoseid kõigile meie
ajakirja lugejaile.

*

* *

Ilmus kaart ja kohanime indeks „Eesti ja teised
Läänemere kagupoolsed maad.“ Mõõt 1:1.000.000. Ük-
sik kaardileht kr. 1:25. Kohanimede indeks kr. 0:15.
Komplekt kaantes kr. 1:65. Edasimüüjatele hinna-
alandus. Sv. st. topo-hüdrograafia osakonna välja-
anne 1938. a.

O.-ü. „Noor Eesti“ kirjastusel ilmus uudisteoseid:

R. Tiitus: *Toslem lastele.* Hind 75 senti.

August Mälk: *Meretuultes. Novellidekogu.* O.
Kangilaski kaas ja siseillustratsioonid. Hind broš.
kr. 2,90, köites kr. 3,90.

A. Antson: „Sina ei pea mitte himustama...“
Romaan, 457 lk. Kaas A. Veberilt. Hind broš. kr. 4,25,
köites paremal paberil kr. 5,50.

Aleksander Antson: „Inimesed tuisus“ („Rahva-
mehed). Külakomöödia 3 vaatuses. Tegelased: 5
meest ja 3 naist. Dekoratsioon: taluõu ja -tuba.

K. A. Hindrey: „Lembitu“. Kunstnik E. Järve
kaas ja siseillustratsioonid, 197 lk. Hind broš. kr. 3,25,
köites paremal paberil kr. 4,25.

Peet Vallak: „Lambavarga Näpsi lorijutte“.

KOGU MAAILM

ON TEIL KÄES

KUI LOETE

„PÄEVALEHTE“

«LASTE RÕÕM»

ON LASTELE

KASVATUSLIKUKS ALUSEKS

KIRJANDUSE • KOOLIRAA-
MATUTE • KOOLITARVETE

ALAL

RAHULDAVAD TEID TÄIEL MÄÄRAL

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINNAS, SUUR KARJA TÄNAV 23, PIKK TÄNAV 2